

Gminny Program
Opieki Nad Zabytkami
dla Gminy Kleszczewo
na lata 2016-2019

Kleszczewo 2015

1. WSTĘP

1.1 CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

„Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Kleszczewo” został opracowany w celu realizacji zapisów Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446) . Ustawa wprowadza obowiązek sporządzania programów opieki nad zabytkami na szczeblu gminnym, powiatowym oraz wojewódzkim. Zgodnie z art. 87 ust. 1 wwym. ustawy wójt sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami. Po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków program przyjmuje Rada Gminy. Ogłaszany jest on następnie w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Co dwa lata Zarząd Gminy sporządza sprawozdanie z jego realizacji, które przedstawia Radzie Gminy.

Szczegółowe cele programu opieki nad zabytkami, zostały określone w art. 87 ust. 2 ustawy i należą do nich:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami wynikającymi z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- wzmocnienie ochrony i opieki nad materialną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków poprzez zahamowanie procesów ich degradacji, a w dalszej kolejności poprawa stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków i krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych,
- podejmowanie i określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych w celu wyeliminowania sytuacji konfliktowych związanych z wykorzystaniem zabytków oraz dla zapewnienia zabytkom należytej opieki oraz określenia sposobów udostępnienia dóbr kultury narodowej, będących ich własnością, a także wskazywanie potencjalnych źródeł finansowania,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami'

Ponadto:

- aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe poprzez kompleksową rewaloryzację zabytków i po wykonaniu analizy funkcjonalnej ich adaptację na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne. Projekty mszą posiadać znaczący wpływ ekonomiczny na rozwój regionalny, w tym przyczyniać się szczególnie do wzrostu dochodów i zwiększania ilość miejsc pracy.

- zapoznanie się z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytków gminy, z wykazem obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz wykazem obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków,
- ocena stanu gminnego zasobu zabytków nieruchomości – określenie kategorii i stopnia zagrożeń
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy,
- inicjowanie i wspieranie działań edukacyjnych, informacyjnych, turystycznych itp. mających na celu propagowanie znajomości zabytków i uświadamianie konieczności opieki nad zabytkami,
- wspieranie działań mających na celu pozyskanie środków finansowych na opiekę nad zabytkami.

1.2 PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

1. Uregulowania formalno-prawne ochrony i opieki nad zabytkami.

Wykonanie „Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Kleszczewo” wynika z:

a) Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r, Nr 78, poz. 483) zgodnie z art. 5 oraz art. 6 ust. 1: „Rzeczpospolita Polska strzeże (...) dziedzictwa narodowego (..)” oraz „... stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.”

b) Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. Z 2001 r. Nr 142 poz. 1591 ze zm). Ustawa ta włącza do zadań własnych gminy zaspokajanie potrzeb zbiorowych wspólnoty m.in. sprawy kultury, w tym ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami (art. 7 ust. 1 pkt 9)

c) Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. Nr 2014, poz. 1446) Przeanalizowano akty prawne określające możliwości oraz warunki ochrony i opieki nade zabytkami. Ustawa o ochronie zabytków określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach a także organizację organów ochrony zabytków (rozdz. 1 art. 1) W ustawie określono podział kompetencji w zakresie ochrony zabytków. Ustawa nakłada na gminę następujące obowiązki i uprawnienia:

- Rada Gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, ma możliwość utworzenia parku kulturowego na podstawie podjętej uchwały, celem objęcia skuteczną ochroną krajobrazu kulturowego oraz wyróżniających się krajobrazowo terenów, na którym

zabytki charakterystyczne dla danego regionu (po uprzednim zasięgnięciu opinii właściwego konserwatora zabytków) (art. 16 ust. 1),

- obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz uzgodnienia ich projektów zmian z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 18, art. 19, art. 20)

- Wójt Gminy Kleszczewo jest zobowiązany do prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków (art. 22 ust. 4),

- zobowiązanie wójta do przyjęcia zawiadomienia o odkryciu lub znalezieniu przedmiotu co do którego istnieje podejrzenie, że jest zabytkiem lub zabytkiem archeologicznym oraz natychmiastowe powiadomienie o fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 31 ust. 1 pkt 2, ust 2 oraz art. 33 ust. 1 i ust. 2)

– w przypadku gdy jednostka samorządu terytorialnego posiada tytuł prawny do zabytku do jej zadań własnych należy sprawowanie opieki w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i budowlanych przy tym zabytku (. 71 ust.1 i ust. 2)

— organ stanowiący gminy lub powiatu może udzielać dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru według zasad określonych w podjętej przez ten organ uchwale (art. 81)

- sporządzanie przez Wójta Gminy Kleszczewo i przyjmowanie przez Radę Gminy na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami, z którego realizacji sporządza co 2 lata sprawozdanie przedstawiane Radzie Gminy (art. 87),

2. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.

2.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

2.1.1. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 (2020)

Podstawowe cele polityki w zakresie ochrony zabytków zostały sformułowane z Narodowym Programie Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013” przyjętym przez Rząd RP 21 września 2004 r. Podstawa jego opracowania było określenie dziedzictwa kulturowego jako potencjału poszczególnych regionów, który sprzyjać ma wzrostowi konkurencyjności regionów dla turystów, inwestorów i mieszkańców oraz uznanie go za podstawę rozwoju kultury i upowszechniania kultury. Jest to dokument podejmujący próbę określenia nowocześnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej na warunkach rynkowych. W 2005 r. sformułowano program uzupełniający Narodową Strategię Rozwoju

Kultury na lata 2004-2020 r poprzez rozszerzenie celów strategii, wprowadzenie systemu jej realizacji, monitorowania i ewaluacji.

Celem strategicznym Narodowego Programu jest zrównoważenie rozwoju kulturalnego regionów w Polsce, który ma zostać osiągnięty poprzez realizację następujących celów cząstkowych:

- wzrost efektywności zarządzania sferą kultury,
- wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury,
- zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju kultury,
- wzrost uczestnictwa i wyrównywanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury,
- poprawa warunków działalności artystycznej
- efektywna promocja twórczości
- zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków
- zmniejszenie luki cywilizacyjnej poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury.

Określone zostały następujące priorytety „Narodowego Programu Kultury „Ochrona Zabytków i dziedzictwa Kulturowego” , wytyczającego strategiczne cele polityki państwa w sferze ochrony zabytków:

1. aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe;

- budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków, których głównym celem jest dostosowanie sfery ochrony zabytków do rzeczywistości gospodarczej,
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne
- zwiększenie roli zabytków w rozwoju przedsiębiorczości i turystyki poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych

2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowanie dziedzictwa kulturowego:

- rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego (podnoszenie wykształcenia kadr zatrudnionych w sferze dziedzictwa narodowego, zwiększenie zainteresowania społeczeństwa problematyką ochrony zabytków),
- ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granice

Celem strategicznym jest zrównoważenie kultury w regionach, które zostanie osiągnięte poprzez realizację min. następujących celów cząstkowych;

- wzrost efektywności zarządzania sferą kultury,
- zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju i dostępie do kultury
- wzrost udziału kultury w PKB

- zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków
- modernizacja i rozbudowa infrastruktury kultury
- wzrost uczestnictwa w kulturze
- efektywna promocja twórczości

W programie operacyjnym „Dziedzictwo kulturowe” określono dwa priorytety: rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz rozwój kolekcji muzealnych.

2.1.2 Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014-2017

Krajowy program, wynikający z art. 86 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami został uchwalony przez Radę Ministrów w dniu 24 czerwca 2014 r. (Uchwała nr 125/2014). Zadaniem programu jest określenie celów, kierunków oraz zadań poszczególnych organów i jednostek administracji publicznej w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami, wzmocnienie ochrony, opieki nad dziedzictwem kulturowym oraz sposób finansowania planowanych działań wraz z harmonogramem ich realizacji.

W Krajowym Programie dokonano diagnozy stanu ochrony zabytków w Polsce na trzech podstawowych płaszczyznach:

- organizacji i zadań ochrony zabytków w Polsce,
- stanu zachowania zabytków, w tym roli i znaczenia form ochrony zabytków oraz systemów informacji o zabytkach,
- komunikacji, porozumienia i współpracy w obszarze ochrony zabytków w Polsce.

Na podstawie diagnozy sformułowany został cel główny programu, którym jest wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków. Do jego realizacji opracowano trzy cele szczegółowe:

- wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce,
- wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków,
- tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji.

Do wszystkich wymienionych w krajowym programie celów i zadań opracowano szczegółowy harmonogram realizacji wraz z planem finansowym.

2.2 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.

2.2.1. Strategią rozwoju województwa wielkopolskiego

„Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do roku 2020” opracowana przez Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego a przyjęta przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego w dniu 19 grudnia 2005 r., stanowi podstawę do sporządzenia planu

zagospodarowania przestrzennego województwa oraz określa najważniejsze kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego regionu.

Jednym z głównych celów kierunkowych strategii jest zwiększenie konkurencyjności regionalnej w tym promocja dziedzictwa kulturowego miast i obszarów miejskich (budowa marki i wizerunku regionu) oraz zwiększenie spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej dzięki zachowaniu i wykorzystaniu dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i rozwój turystyki.

Główny cel strategiczny – „Dostosowanie przestrzeni do wyzwań XXI wieku” ma zostać osiągnięty m. in. poprzez wzrost znaczenia i zachowanie dziedzictwa kulturowego, które może stanowić jeden z elementów efektywnego rozwoju gospodarczego regionu jako baza dla turystyki i usług kulturalnych oraz czynnik integracji społecznej. W jego realizacji mają pomóc „inwestycje w instytucje kultury, ochronę dorobku kulturowego, wsparcie działań powiększających dorobek kulturalny regionu, promocję aktywności kulturalnej mieszkańców”. Jego miarą będą m.in. ilość odrestaurowanych obiektów dziedzictwa kulturowego.

2.2.2 Planem zagospodarowania przestrzennego Województwa Wielkopolskiego.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego został uchwalony w dniu 26 listopada 2001 r. przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego (Uchwała nr XLII/628/2001), zmieniony Uchwałą Nr XLVI/690/2010 z dnia 26 kwietnia 2010 r. Jest to dokument, w którym zawarto podstawowe priorytety planistyczne dla kształtowania rozwoju przestrzennego Wielkopolski w najważniejszych jego aspektach – ochrony przyrody, transportu i infrastruktury oraz rozwoju osadnictwa. Ich realizacja nastąpi na szczeblu samorządu gminnego, w tym również poprzez lokalizację inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym

W części diagnostycznej obejmującej m.in. analizę uwarunkowań, za jedno z uwarunkowań wewnętrznych rozwoju przestrzennego uznano kulturę i dziedzictwo narodowe. W tej części Planu podkreślono wartość elementów tożsamości regionalnej jako wyróżnika danego regionu, dziedzictwa archeologicznego, wymienione zostały obiekty zabytkowe (w tym jeden z pierwszych kościołów ceglanych z końca epoki romańskiej w Tulcach), pomniki Historii, Lista Dziedzictwa Europejskiego, parki kulturowe, szlaki kulturowe (m.in. Wielkopolski Szlak Piastowski , którego odnoga prowadzi m.in. przez Tulce), opisano działalność kulturalną z placówkami muzealnymi. Wymienione zostały problemy związane z ochroną dziedzictwa kulturowego takie jak: kryzys finansowo-instytucjonalny (np. brak odpowiednich funduszy na nowe badania czy konserwację obiektów, których stan techniczny się pogarsza), brak odpowiednich zapisów w prawie miejscowym, co skutkuje zanikaniem charakterystycznych panoram miast i wsi. nieodpowiednie zabudowywanie historycznych układów przestrzennych miejscowości (rozwiązaniem tego problemu mogłoby być tworzenie stref konserwatorskich ze

szczegółowymi wytycznymi dla kształtowania obiektów zabytkowych), brak ugruntowanej świadomości społecznej w dziedzinie wartości kulturowych.

Za najważniejszy konflikt przestrzenny uznano realizację potrzeb transportowych. W przypadku szczególnie cennych kulturowo obszarów należy ruch ten wyeliminować poprzez realizację obwodnic drogowych miast i miejscowości.

W planie określone zostały ogólne zasady kształtowania przestrzeni oraz możliwości poprawy ładu przestrzennego, czyli takiego zagospodarowania przestrzeni, który tworzy harmonijną całość oraz uwzględnia uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne. Można go uzyskać m.in. poprzez przestrzeganie wytycznych konserwatorskich w zakresie poszczególnych obiektów objętych ochroną, jak również zasad zagospodarowania zabytkowych układów urbanistycznych. Dążenie do ładu przestrzennego dokonuje się w trakcie tworzenia zapisów studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Wyszczególnione zostały zasady kształtowania przestrzeni miejskich poprzez ochronę dziedzictwa kulturowego, tożsamości i tradycyjnych elementów środowiska (zabytkowe dzielnice, budynki, dominanty przestrzenne, panoramy, tereny zielone, tereny otwarte) oraz obszarów wiejskich (ochrona charakterystycznych układów ruralistycznych oraz zespołów sakralnych, pałacowo-parkowych, folwarków, ochrona zabytkowych budynków mieszkalnych, gospodarczych, wiatraków, remiz, szkół, kuźni, młynów, gorzelni, kapliczek, krzyży i in., poszanowanie kształtowanej tradycyjnie różnorodności etnicznej form osadnictwa wiejskiego w poszczególnych regionach województwa, wydobywanie w układzie przestrzennym elementów kompozycji ruralistycznej: dominant przestrzennych, osi widokowych, ekspozycji, alei itp., twórcze wykorzystanie wzorców architektury lokalnej przy formułowaniu warunków dla projektowanej zabudowy, odwoływanie się do architektury regionanej).

W Planie szczególne znaczenie położono na ochronę obszarową całych układów przestrzennych miast i wsi, ochronę krajobrazów kulturowych w parkach kulturowych i w strefach kulturotwórczych, szlaków kulturowych oraz pojedynczych obiektów. Najważniejsze działania w ramach ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego w tym zakresie to:

- zwiększenie nakładów na ochronę dziedzictwa kulturowego, zarówno w budżecie państwa, jak i w budżetach samorządowych,
- wpisanie do rejestru zabytków wszystkich zachowanych założeń i układów urbanistycznych,
- poszerzenie ewidencji zasobów dziedzictwa kulturowego województwa wielkopolskiego. Konieczne jest umożliwienie publicznego dostępu do ewidencji w formie elektronicznej,
- dalsze prowadzenie archeologicznych badań osadniczych,

- wzbogacanie dokumentacji dotyczącej obiektów dziedzictwa kulturowego, w szczególności: opisów, szkiców, map i opracowań obiektów oraz digitalizacji danych i ich udostępnianie w formie elektronicznej,
- promocja szlaków kulturowych, parków kulturowych, pomników historii, a także obiektów wpisanych na listy dziedzictwa europejskiego,
- podnoszenie wizerunku województwa jako produktu turystycznego, poprzez prawidłową informację turystyczną w celu dotarcia do określonych atrakcji turystycznych.

Ochronę układów przestrzennych urbanistycznych należy rozpatrywać wraz z nawarstwieniami kulturowymi oraz poprzez elementy rozplanowania ulic, rynków placów, dominanty przestrzenne wież kościołów i ratuszy, panoramy, osie widokowe itp. W przypadku obszarów wiejskich proponowana jest kompleksowa ochrona architektury wiejskiej z układami przestrzennymi i podziałami własnościowymi, adaptowanie zabytkowych obiektów architektury wiejskiej z przeznaczeniem do rekreacji indywidualnej. W przypadku wyjątkowo cennych obiektów, dla których nie da się zapewnić ochrony w istniejących zespołach zabudowy, należy je przenieść do skansenów.

Jednym z elementów wspierających działania związane z ochroną dóbr kultury może stać się aspekt ekonomiczny związany z rozwojem turystyki.

W celu ochrony i promocji krajobrazu kulturowego proponowane jest utworzenie 23 parków kulturowych, wytyczanie szlaków kulturowo-historycznych, tworzenie nowych szlaków tematycznych (np. szlak pątniczy do sanktuarium w Tulcach), wpisanie nowych obiektów na Listę Dziedzictwa Światowego UNESCO, uzupełnienie listy Pomników Historii oraz promowanie świadomości regionalnej Wielkopolski.

2.2.3 Wielkopolskim Wojewódzkim Programem Opieki nad Zabytkami na lata 2013-2016

Program Opieki nad zabytkami Województwa Wielkopolskiego przyjęty został Uchwałą Nr XXXVIII/763/13 z 28.01.2013 r. Jego cele zostały określone w art. 87 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

W programie przedstawiono szczegółową charakterystykę dziedzictwa kulturowego Wielkopolski z podaniem ilości obiektów ujętych w rejestrze zabytków: ruchomych i nieruchomych oraz archeologicznych. Wyszczególniono pozostałe formy ochrony zabytków tzn. Znak Dziedzictwa Europejskiego, pomnik historii, parki kulturowe, parki narodowe i krajobrazowe. Wymieniono muzea prowadzone przez Samorząd Województwa Wielkopolskiego, przeanalizowano stan zachowania obiektów zabytkowych należących do Samorządu Województwa i jednostek organizacyjnych Województwa lub przez nie użytkowanych

Wymieniono podstawowe zadania Samorządu Województwa Wielkopolskiego tzn. zapewnienie prawidłowego stanu zachowania wszystkim obiektom zabytkowym znajdującym się w jego władaniu:

- zmierzające do poprawy stanu zachowania zabytków,
- ochrona zabytków z uwzględnieniem krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków,
- promocja dziedzictwa kulturowego Województwa Wielkopolskiego,
- upowszechnianie wiedzy o regionie.

Wraz z określonymi w ustawie celami, w programie wytypowano zadania, za pomocą których cele mają zostać zrealizowane oraz podano podmioty odpowiedzialne za ich realizację lub współpracujące.

2.2.4 Strategią Rozwoju Powiatu Poznańskiego na lata 2006-2015.

Strategia to dokument przyjęty Radę Powiatu w Poznaniu Uchwałą Nr XXVI/237/IV/2013 z dnia 20 marca 2013 r. roku w sprawie: zatwierdzenia zmiany „Strategii Rozwoju Powiatu Poznańskiego na lata 2006-2013”.

Strategia stanowi dokument programowy ukierunkowujący politykę Samorządu Terytorialnego w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego. Jej podstawowe cele to:

- dostosowanie kierunków rozwoju powiatu do zmieniających się warunków prawnych, społecznych i gospodarczych oraz potrzeb i oczekiwań mieszkańców powiatu,
- przedstawienie aktualnej diagnozy rozwoju powiatu, uwzględniającej dotychczasową dynamikę, najnowsze trendy oraz prognozy na najbliższe lata.
- weryfikacja zapisów Samorządu Powiatowego oraz wizji rozwoju powiatu.
- zaktualizowanie celów operacyjnych i szczegółowych sformułowanych w poprzedniej Strategii.
- uzupełnienie treści działań strategicznych powiatu w perspektywie 2015 r.
- określenie zasad wdrażania (w tym uspołecznienia) oraz monitoringu i ewaluacji Strategii.

W "Diagnozie sytuacji Powiatu Poznańskiego" opisany został potencjał kulturowy Powiatu tzn. zabytki nieruchome, głównie kościoły wśród których wyszczególniono m.in. jeden z najstarszych – późnoromański kościół p. w. Narodzenia NMP w Tulcach z 1 poł. XIII w. oraz drewniany kościół w Kleszczewie. Przez gminę Kleszczewo przebiega także jeden z najważniejszych szlaków rowerowych na obszarze powiatu - Transwielkopolska Trasa Rowerowa, której południowa część prowadzi w kierunku miejscowości Tulce

Jako jeden z celów strategicznych wyznaczono zwiększenie efektywności wykorzystania potencjału kulturowego Powiatu, który ma zostać osiągnięty poprzez rozwój tego potencjału i ochronę dóbr kultury. Pomocne mają w tym być okresone działania:

- administrowanie ochroną dóbr kultury – na podstawie Porozumienia z dnia 24 marca 2009 r. zawartego pomiędzy Wojewodą Wielkopolskim oraz Starostą Poznańskim w sprawie powierzenia Powiatowi Poznańskiemu części spraw z zakresu właściwości Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (Dz. U. Woj. Wlkp. Z 2009 r., nr 85, poz. 121) i powołanie Powiatowego Konserwatora Zabytków, dzięki czemu Powiat otrzymał określone narzędzia administracyjne do możliwości kształtowania krajobrazu kulturowego oraz polityki przestrzennej powiatu. Realizacja działań obejmuje wydawanie decyzji, postanowień i zaświadczeń dotyczących zabytków, prowadzenie spraw dotyczących zabytków nieruchomości, będących cmentarzami, parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni, sprawowanie nadzoru nad prawidłowością prowadzonych badań konserwatorskich, architektonicznych, prac konserwatorskich, restauratorskich i budowlanych i innych działań przy zabytkach, organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony zabytków i opiece nad zabytkami, współpraca z innymi organami administracji publicznej, prowadzenie i aktualizacja podstawowej dokumentacji zabytków, prowadzenie dla każdego zabytku zbioru dokumentów.

Nie podlegają kompetencjom Powiatu Poznańskiego : prowadzenie rejestru zabytków na terenie województwa wielkopolskiego, wydawanie decyzji o wpisie do rejestru zabytków, prowadzenie wojewódzkiej ewidencji zabytków, wydawanie pozwoleń na czasowy wywóz zabytku za granicę oraz zaświadczeń, że wywożone przedmioty nie wymagają pozwolenia, wydawanie pozwoleń na sprzedaż, zamianę, darowiznę lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych do spółek. Ponadto nadal pozostają w zakresie działania Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków kompetencje dotyczące zabytków ruchomych (art. 6 ust. 1 pkt.2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, opiniowanie projektów studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miast i gmin oraz z zakresu uzgadniania projektów planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego miast i gmin oraz z zakresu uzgadniania projektów planów miejscowych obejmujących teren całej gminy,

- utrzymywanie i dofinansowanie własnych obiektów zabytkowych jako realizacja zadań własnych Powiatu – poprzez finansowe i organizacyjne wsparcie inwestycji na obiektach zabytkowych, będących własnością Powiatu, realizowane w kontekście funkcjonalnym, inwestycyjno-budowlanym i zabytkowym,

- dofinansowywanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych z terenu Powiatu Poznańskiego – na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Uchwały Nr XLV/406/II/2006 Rady Powiatu Poznańskiego z dnia 17 października 2006 r. w sprawie określenia zasad i trybu udzielania dotacji na prace

konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Działanie to realizowane będzie poprzez wsparcie finansowe i organizacyjne na obiektach zabytkowych, niebędących własnością Powiatu realizowane w kontekście funkcjonalnym, inwestycyjno-budowlanym i zabytkowym,

-popularyzacja zagadnień związanych z ochroną dziedzictwa narodowego na terenie Powiatu – na podstawie porozumienia z dnia 24 marca 2009 r. pomiędzy Wojewodą Wielkopolskim a Starostą Poznańskim, Powiat ma za zadanie realizację działań z zakresu upowszechniania wiedzy o zabytkach poprzez m.in. obchodzenie Międzynarodowego Dnia Zabytków, szkolenia, konferencje, eventy, wydawanie publikacji związanych z ochroną zabytków.

2.2.5 Programem Opieki nad Zabytkami Powiatu Poznańskiego na lata 2012-2015

Program opieki nad zabytkami powiatu poznańskiego został uchwalony przez Radę Powiatu Poznańskiego Uchwałą Nr XIX/159/IV/2012 z dnia 21 czerwca 2012 r. zgodnie z art. 87 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2004 r. Opracowanie powiatowego programu należy do zadań własnych samorządu terytorialnego. Zostaje on sporządzony na okres 4 lat przez Zarząd Powiatu Poznańskiego, a po zaopiniowaniu przez właściwego konserwatora wojewódzkiego Rada powiatu poznańskiego przyjmuje go w formie uchwały.

W pkt. 1 „Wstęp” określony został cel opracowania powiatowego programu opieki nad zabytkami, podstawa prawna jego opracowania (ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W pdpkt. 1.2.2. „Zadania i kompetencje organów powiatu w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami” wymienione został szczegółowy zakres zadań i kompetencji organów samorządu powiatowego w oparciu o Ustawę z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym oraz Ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W ustawie o samorządzie powiatowym kultura i ochrona dóbr kultury należy do jednej z 23 kategorii zadań publicznych. W ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określone zostały następujące kompetencje starosty:

- w zakresie powoływania społecznych opiekunów zabytków,
- możliwości umieszczania na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru zabytków (w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków) znaku informującego o tym, że zabytek podlega ochronie,
- w przypadku zagrożenia zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, polegającego na możliwości jego zniszczenia lub zagrożenia, starosta na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może wydać decyzję o zabezpieczeniu zabytku w formie ustanowienia czasowego zajęcia do czasu usunięcia zagrożenia lub na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków wywłaszczyć zabytek na rzecz Skarbu Państwa lub gminy, gdy usunięcie zagrożenia nie jest możliwe.

- możliwość udzielenia przez organ stanowiący powiatu dotacji na prace restauratorskie, konserwatorskie lub budowlane,

W pkt. 3 „Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego powiatu” w pdpkt. 3.1 „Zabytki nieruchome na terenie powiatu poznańskiego” wymienione zostały historyczne układy urbanistyczne, zabytki architektury sakralnej, ratusze, obiekty użyteczności publicznej, domy mieszkalne, architektura przemysłowa, pensjonaty i wille. Wśród 52 kościołów z terenu powiatu, wpisanych do rejestru zabytków wymieniono m.in jeden z najstarszych obiektów sakralnych późnoromański kościół parafialny pw. Narodzenia NMP w Tulcach z 1 poł. XIII w. oraz drewniany kościół pw. Wszystkich Świętych w Kleszczynie z lat 1760-1762. Do przykładów architektury rezydencjonalnej zaliczono neorenesansowy dwór w Nagradowicach.

W pdpkt. 3.2 „Wykaz zabytków ruchomych na terenie powiatu poznańskiego” jako obiekty z wyjątkowo bogatym wyposażeniem wymieniono kościół p.w. Wszystkich Świętych z wyposażeniem barokowym i rokokowym oraz kościół p.w. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Tulcach z wyposażeniem wnętrza gotyckim, renesansowym i barokowym. Ponadto w przypadku kościoła w Tulcach planowane są kolejne wpisy do rejestru zabytków.

W wykazie zabytków ruchomych ewidencji oraz w rejestrze zabytków na terenie gminy Kleszczewo znajdują się 4 wpisy do rejestru obejmujące łącznie 32 obiekty oraz 90 obiektów ewidencji.

W pdpkt. 3.3 „Zabytki archeologiczne” na obszarze powiatu odnotowano 7165 stanowisk archeologicznych i 9022 faktów osadniczych. W wykazie stanowisk archeologicznych o własnej formie krajobrazowej na terenie gminy Kleszczewo w miejscowości Gowarzewo ujęto jedno grodzisko (obszar AZP 53-30/77).

W pkt. 4 „Uwarunkowania wewnętrzne opieki nad zasobami dziedzictwa kulturowego” kulturowego pdpkt. 4.1. „Stan zachowania zabytków nieruchomych i archeologicznych. Główne postulaty konserwatorskie” opisane zostały największe zagrożenia oraz stan zachowania odnośnie urbanistyki, ruralistyki, architektury sakralnej, przemysłowej i cmentarzy. Jako jeden z najlepiej zachowanych świątyń wiejskich wymieniony został kościół w Krerowie, a wśród zespołów rezydencjonalno-parkowych min. dwór w Krerowie.

W pdpkt. 4.2 „Szlaki turystyczne” uznano za jedną z najważniejszych form promocji dziedzictwa kulturowego i wykorzystania jego potencjału. Szlaki są wyznaczane przez PTTK oraz samorządy wojewódzkie, powiatowe, gminne oraz organizacje pozarządowe. Ich głównym zadaniem jest wspieranie społeczności lokalnych (rozwój lokalnej przedsiębiorczości, tworzenie miejsc pracy, ochrona tradycyjnych zawodów), korzystanie z lokalnych zasobów (przyrodniczych, kulturowych, bazy noclegowej, żywieniowej), wspieranie i ochrona lokalnego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego. Na trasach szlaków na terenie powiatu poznańskiego znajdują się cenne budowle, założenia parkowo-rezydencjonalne, pozostałości dawnej wytwórczości.

W opisanej charakterystyce szlaków kulturowych przez teren gminy Kleszczewo przebiega Szlak Romański promujący najstarsze w Polsce budowle sakralne związane z początkami państwa polskiego. Prowadzi z Gniezna przez Ostrów Legnicki, następnie Poznań i kościół pw. Narodzenia NMP w Tulcach. Oznaczony został sylwetą kościoła na białym tle. Szlak ten stanowi fragment ogólnoeuropejskiego projektu „Romanesque Europe”.

Wśród szlaków rowerowych powiatu poznańskiego południowa część Transwielkopolskiej Trasy Rowerowej biegnie przez Tulce i dalej Środę Wlkp. aż do najbardziej wysuniętego na południe miasteczka w Wielkopolsce.

W pkt.4.3 „Chronione wartości przyrodnicze krajobrazu kulturowego” w wykazie pomników przyrody na terenie gminy Kleszczewo znajdują się 2.

Pkt. 5 „Zabytki nieruchome stanowiące własność powiatu poznańskiego” na terenie gminy Kleszczewo nie znajdują się obiekty zabytkowe będące własnością powiatu.

Pkt. 6 „Zadania z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami realizowane w latach 1999-2011” w pdpkt. 6.1 „Zadania finansowane z działu 921 (92120) Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami” wymienione zostały kwoty przeznaczone w poszczególnych latach na ochronę i konserwację obiektów zabytkowych. Wśród nich znalazły się min. dotacje na remont drewnianej dzwonnicy z 2 poł. XIX w. przy kościele pw. Św. Jana Chrzciciela w Krerowie, konserwację ołtarza w kościele pw. Narodzenia NMP w Tulcach

W pkt. 8 „Cele powiatowego programu opieki nad zabytkami” określono cele wynikające z Ustaw z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W pkt. 9 „Kierunki działań dla realizacji powiatowego programu opieki nad zabytkami. Podział na obszary, projekty, zadania” sformułowano działania służące do realizacji tych celów w odniesieniu do obiektów zabytkowych będących własnością powiatu, zasady udzielania na wniosek zainteresowanych podmiotów dotacji celowych na sfinansowanie lub dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub budowlanych przy obiektach zabytkowych z terenu powiatu nie będących jego własnością wg. zasad określonych w Uchwale Rady Powiatu Poznańskiego nr XLV/406/II/2006 z dnia 17.10.2006 r. Ponadto ustanawianie społecznych opiekunów zabytków, wydawanie decyzji o zabezpieczeniu obiektów zabytkowych zagrożonych zniszczeniem lub uszkodzeniem, wspieranie gmin w tworzeniu parków kulturowych, współpraca na wniosek zainteresowanych stron w zakresie utrzymania istniejących i wytyczanie nowych szlaków kulturowych

3. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

Gmina Kleszczewo zajmuje obszar na południowy-wschód od Poznania w centralnej części województwa wielkopolskiego wchodząc w skład Powiatu Poznańskiego. Od wschodu graniczy z gminą Kostrzyn, od północy z gminą Swarzędz, na południu z gminą Kórnik, od pd-wsch. z

gminą Środa Wlkp., od pd-wsch. z miastem Poznań. Gmina o typowo rolniczym charakterze zlokalizowana w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Poznania, z którym wykazuje silne powiązania..

Siedzibą władz gminy jest wieś gminna Kleszczewo oddalona od centrum Poznania około 20 km. Gmina zlokalizowana na monotonnej Równinie Wrzesińskiej w mezoregionie stanowiącym część makroregionu Pojezierze Wielkopolskie i podprowincji Pojezierza Południowobałtyckiego, o mało zróżnicowanym ukształtowaniu terenu. Krajobraz tworzy wysoczyzna morenowa płaska, wysoczyzna morenowa falista, dolina Michałówki (rynną subglacjalna, która stanowi część wieloprzestrzennego systemu obszarów chronionych województwa) oraz doliny erozyjno-denudacyjne. Obszar gminy Kleszczewo położony jest w dorzeczu rzeki Warty, z biegnącymi w zachodniej części rzeką Kroplą z dopływami Michałówką i Męcina a na południu Średzką Strugą.

Większość obszaru gminy jest bezleśna, zajęta przez grunty orne. Większe skupiska lasów i gruntów leśnych znajdują się w zachodniej części gminy. Są to zróżnicowane siedliska borowo-lasowe z urozmaiconym drzewostanem.

Przez gminę przebiegają drogi wojewódzkie nr 433 Swarzędz- Tulce - Gądk i 434 Kostrzyn-Kórnik – Śrem – Gostyń – Rawicz a w południowej części autostrada A-2 relacji Warszawa – Poznań – Świecko.

Na terenie gminy znajduje się 12 sołectw: Bylin, Gowarzewo, Kleszczewo, Komorniki, Krerowo, Krzyżowniki, Markowie, Nagradowiece, Pokładki, Śródka, Tulce, Zimin. Główne typy ruralistycznych układów przestrzennych występujące we wsiach na terenie gminy to układy powstałe w oparciu o założenia pałacowo- dworsko-parkowe lub zespoły kościelne (Kleszczewo, Tulce, Gowarzewo, Szewce, Poklatki i Nagradowice), układy ulicówki (Komorniki, Krerowo, Zimin i Śródka) oraz pozostałe wsie o zabudowie rozproszonej.

Wsie należące do obecnej gminy nie stanowiły znaczących ośrodków gospodarczych ani politycznych. Zachowana zabudowa wiejska, pochodząca przeważnie z 2 poł. XIX w. i pocz. XX związana była z zespołami rezydencjonalnymi lub kościelnymi. Zabudowa gospodarcza narażona była na daleko idące przekształcenia. Część układów kompozycyjnych uległa zniszczeniu na skutek podziałów własnościowych, przebudów obiektów, wznoszeniu nowych budowli i rozbiórki starych..

Na terenie gminy znajdują się 3 kościoły wpisane do rejestru zabytków, z czego 2 są o proveniencji średniowiecznej jak kościół pw. Narodzenia NMP w Tulcach z XIII w. lub kościół pw św. Jana Chrzciciela w Krerowie. Na 8 zespołów pałacowo- lub dworsko-parkowych 5 jest wpisanych do rejestru zabytków (Gowarzewie, Kleszczewie i Komornikach zachowały się jedynie parki, natomiast w Nagradowicach i Tulcach wpisano całe zespoły. Ponadto w Poklatkach i Śródce znajdują się parki podworskie ujęte w gminnej ewidencji zabytków).

Wśród zabytkowych cmentarzy można wyróżnić miejsca pocmentarne po cmentarzu ewangelickim w Gowarzewie oraz cmentarzu epidemicznym w Krerowie z przełomu XVIII i XIX w. (wł. Gminy Klezczewo) Zamknięte zostały cmentarze wiejskie w Krerowie (XVIII w, wł. Parafii Parafii.w. św. Jana Chrzciciela w Krerowie), przykościelny w Kleszczewie (XVIII w, wł. Parafii p.w. św. Wszystkich Świętych) i Tulcach (XVIII w, wł. Parafii p.w. Narodzenia NMP w Tulcach). Nadal funkcjonują wiejskie cmentarze parafialne w Kleszczewie (XIX/ XX w, wł. Parafii p.w. Wszystkich Świętych w Kleszczewie), Krerowie (II poł. XIX w. wł. Parafii p.w. św. Jana Chrzciciela w Krerowie) oraz Tulcach (XIX/XX w., wł. Parafii p.w Narodzenia NMP w Tulcach).

3.1 OBIEKTY ZABYTKOWE WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH:

Do rejestru zabytków wpisano najcenniejsze obiekty sakralne i założenia pałacowo-dworsko-parkowe.

Gowarzewo - park, 1 poł. XIX, nr rej.: 1787/A z 1980 oraz aleja kasztanowców do wsi Tulce

Kleszczewo - kościół par. p.w. Wszystkich Świętych, drewn., 1760, nr rej.: 2435/A z 22.12.1932
- park dworski nr rej: 43/A z 20.07.1949

Komorniki - park dworski, 2 poł. XIX, nr rej.: 1782/A z 14.02.1979

Krerowo - kościół par. p.w. św. Jana Chrzciciela, nr rej.: 2437/A z 22.12.1932
- dzwonnica, drewn., nr rej.: 804/A z 12.12.1969
- dwór, 1906, nr rej.: 2073/A z 24.02.1986

Nagradowice- zespół dworski, pocz. XX:
- dwór, nr rej.: 2072/A z 27.02.1986
- park, nr rej.: 2069/A z 20.02.1986

Tulce - kościół p.w. Narodzenia NMP, 1 poł. XIII, XVI, XVIII-XX, nr rej.: 2445 z 22.12.1932
- zespół pałacowy, XIX-XX:
- pałac, nr rej.: 2066/A z 25.02.1986
- oficyna, nr rej.: j.w.
- park, nr rej.: 1833/A z 20.02.1981 oraz 2068/A z 27.02.1986

3.2 OBIEKTY UJĘTE W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

Bylin

dom nr 17, pocz. XX w.

budynek gospodarczy przy domu nr 17, pocz. XX w.

Gowarzewo

Al. Kasztanowa:

zabudowa gospodarcza przy domu nr 1, pocz. XX w.

Zespół dworsko-parkowy:

dwór nr 2, 1 poł. XIX, przebud. 4 ćw. XIX,
park krajobrazowy, 1 poł. XIX,
budynek gospodarczy, k. XIX w.

ul. Lipowa:

obora przy domu nr 4: , mur., 4 ćw. XIX w.

ul. Krótka

dom nr 1, pocz. XX w.

ul. Akacyjowa:

zabudowa gospodarcza przy domu nr 6, pocz. XX w.

ul. Siekiericka:

dom nr 2, pocz. XX w.

ul. Starowiejska:

dom nr nr 2: zabudowa gospodarcza, pocz. XX w.

obora przy domu nr 4, pocz. XX w.

dom nr 11 z częścią gospodarczą, pocz. XX w.

ul. Szewska:

obora przy domu nr 2, pocz. XX w.

ul. Topolowa

dom nr 3, pocz. XX w.

dom nr 12 z zabudową gospodarczą, pocz. XX w.

dom nr 15 z częścią gospodarczą, pocz. XX w.

ul. Tulecka

dom nr 10, pocz. XX w.

dom nr 17, pocz. XX w.

dom nr 36, pocz. XX w.

ul. Trzecka

dom nr 2, pocz. XX w.

ul. Swarzędzka

figura przydrożna Matki Boskiej, k. XIX w.

Kleszczewo

ul. Lipowa

dom nr 2, pocz. XX w.

nr 3 zespół kościoła p.w. Wszystkich Świętych:

kościół, 1760-1762, restaur. 1843 i 1861,

plebania, pocz. XX.

dom k. XIX w.

dom nr 13, pocz. XX w.

figura przydrożna Matki Boskiej, k. XIX w.

figura przydrożna Chrystusa, k. XIX w.

ul. Poznańska:

dom nr 11, pocz. XX w..

dom nr 12, pocz. XX w.

dom nr 29, pocz. XX w

obora przy domu nr 29, pocz. XX w.

dom nr 31, mur. 1900-1910 r.

ul. Średzka

dom nr 3, pocz. XX w.

dom nr 4, pocz. XX w.

obora nr 8, 1911 r.

obora nr 8, 1911 r.

wieża ciśnień, pocz. XX w.

ul. Sportowa

nr 5: posterunek policji d. szkoła, ok. 1910 r.

Parkowa/Średzka

dom nr 2, pocz. XX w.

Średzka/Poznańska/Parkowa

dworski park krajobrazowy, poł. XIX w.

lodownia, pocz. XX w.

Komorniki

gorzelnia nr 12, 4 ćw. XIX w.

nr 13: folwark:

stodoła, pocz. XX w.

obora I, k. XIX w.

obora II, k. XIX w.

obora III, k. XIX w.

cielętnik d. stajnia, k. XIX

spichlerz, k. XIX w.

stodoła, k. XIX w.

zespół dworski nr 14:

dwór, l. 60 XIX w.

oficyna, XIX/XX w,

park krajobrazowy, XIX w.,

figura przydrożna Matki Boskiej, k. XIX w.

Krrowo

Zespół kościoła pw. Św. Jana Chrzciciela:

kościół, pocz. XVI remont. 1616, 1645 i 1702, dobud. kruchty i zakrystii, pocz. XX w.,

dzwonnica, 2 poł. XIX w.,

plebania, 4 ćw. XIX w..

grobowiec Rekowskich, pocz. XX w.

Zespół dworsko-parkowy:

dwór, mur., 1905-1906, arch. Roger Sławski, remont. 1980-1987,

park krajobrazowy, k. XIX w.

dom nr 2, k. XIX w.

dom nr 7, pocz. XX w.

dom nr 9, 1935 r.

budynek gospodarczy przy domu nr 9, 1935 r.

dom nr 15, 1912 r.

dom nr 18, 1922 r.

dom nr 26, pocz. XX w.

dom nr 29, pocz. XX w.

obora i spichlerz przy domu nr 32, XIX /XX w.

obora, pocz. XX w.

kapliczka przydrożna z figurą Matki Boskiej z Dzieciątkiem, 1865 r.

brama cmentarna, pocz. XX w.

Krzyżowniki

dom nr 7, 1919 r.

obora nr 7, 1833 r.

dom nr 9, 1930 r.

Markowice

dom nr 1 d. szkoła, pocz. XX w.

budynek gospodarczy przy domu nr 1, pocz. XX w.

dom nr 3, pocz. XX w.

dom nr 5, pocz. XX w.

kapliczka przydrożna przy domu nr 8, k. XIX w.

Nagradowice

Zespół dworsko-parkowy:

pałac, ok. 1910,

kaplica grobowa Hermana Bittera, 1 ćw. XX,

park krajobrazowy, XIX w.

folwark:

brama folwarczna i ogrodzenie, pocz. XX w.

świątelnia, pocz. XX w.

obora, 1885 i 1886 r,

obora stanowiskowa 1886 r.

stodoła, 1867,

spichlerz, k. XIX,

paszarnia, 1885 r.

kuźnia i stelmacharnia, 1885,

dom nr 1, d. czworak, pocz. XX w.

dom nr 2, d. czworak, pocz. XX w.

dom nr 3 d. czworak, pocz. XX w.

dom nr 5, d. czworak, pocz. XX w,

nr 6: dom d. czworak, pocz. XX w

dom nr 7 d. czworak, pocz. XX w.

dom nr 15, d. szkoła, pocz. XX w.

Szewce

dom nr 16, mur. 2 poł. XIX w.

Śródka

Zespół dworsko-parkowy:

nr 6: dwór, 3 lub 4 ćw. XIX,

nr 7: dom, 1912 r.

nr 10: dom, 2 dek. XX w.

nr 10: budynek gospodarczy

nr 33: dom, 1902 r.

Tannibórz

stodoła przy domu nr 1, 1910-1920

budynek gospodarczy przy domu nr 1, 1924 r.

obora przy domu nr 5, 1937 r.

chlewnia przy domu nr 5, I. 20 XX w.

stodoła przy domu nr 6, pocz. XX w.

Tulce

ul. Gospodarcza

dom nr 4 d. oficyna dworska

dom nr 5, 1 ćw. XX w.

nr 6: folwark

gorzelnia, 1890 r.

gorzelnia, XIX/XX w.

obora I, pocz. XX w.

obora II, 1905 r.

stajnia, 1910 r.

spichlerz, 1907 r.

stodoła, pocz. XX w.

spichlerz, k. XIX w

dom nr 8 d.dwojak, pocz. XX w.

ul. Kasztanowa

nr 5: zespół pałacowo-parkowy

pałac, 1920 r.

dom nr 5 d. dwór, 3 ćw. XIX w,

park krajobrazowy, XIX w.

ul. Krótka

dom nr 1, l. 20 XX w.

ul. Poznańska

Zespół kościoła parafialnego pw. Narodzenia NMP:

kościół, 1 poł. XIII, rozbud. 1784 i pocz. XX,

dzwonnica, 1860,

brama wejściowa do kościoła, pocz. XX w.

dom nr 16, pocz. XX w.

dom nr 17, pocz. XX w.

dom nr 19, pocz. XX w.

dom nr 26, l. 20 XX w.

dom nr 28, pocz. XX w.

dom nr 34, k. XIX w.

kaplica cmentarna, 1912

ul. Pocztowa

dom nr 1 plebania, k. XIX,

budynek gospodarczy przy domu nr 1, 1895 r.

kolumna z figurą Chrystusa, k. XIX w.

dom nr 10, 1910-1920 r.

budynek gospodarczy przy domu nr 10, 1910-1920 r.

figura przydrożna Męki Pańskiej, k. XVI w.

Zimin

dom nr 2, k. XIX w.

dom nr 5, k. XIX w.

dom nr 7, k. XIX w.

dom nr 8, pocz. XX w.

dom nr 10, pocz. XX w.

dom nr 12, k. XIX w.

dom nr 23, pocz. XX w.

dom nr 25, pocz. XX w.

3.3 ZABYTKI RUCHOME.

W Gminie Kleszczewo do rejestru zabytków ruchomych województwa wielkopolskiego wpisano: zespół wyposażenia kościoła parafialnego p.w. Wszystkich Świętych w Kleszczewie (20 obiektów), kościoła parafialnego p.w. św. Jana Chrzciciela w Krerowie (10 obiektów), wystrój i wyposażenie kościoła p.w. Narodzenia NMP w Tulcach z najcenniejszym obiektem - gotycką rzeźbą Matki Boskiej.

Na terenie gminy Kleszczewo znajdują się kapliczki i figury przydrożne. Na szczególną uwagę zasługuje późnorenesansowa kapliczka w formie cyborium na słupie ze scenami Męki Pańskiej usytuowana w obrębie dziedzińca kościelnego w Tulcach poddana gruntownej konserwacji w 1999 r., także wpisana do rejestru zabytków.

3.4 STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE:

3.4.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków

Na terenie gminy Kleszczewo brak jest stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.

3.4.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej

Na terenie gminy zarejestrowano 1 stanowisko archeologiczne o własnej formie krajobrazowej. Jest to grodzisko w Gowarzewie.

3.4.3. Zestawienie liczbowe zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych – uwarunkowania fizjograficzne).

Podstawową i wiodącą metodą ewidencjonowania stanowisk archeologicznych jest ogólnopolski program badawczo – konserwatorski Archeologiczne Zdjęcie Polski (AZP). Systematyzuje on dotychczasowy zasób wiedzy o rozpoznaniu archeologicznym terenu, poprzez obserwację archeologiczną terenu oraz uwzględnianie informacji zawartych w archiwach, zbiorach muzealnych, instytucjach i publikacjach. Należy jednak pamiętać, że zbiór dokumentacji AZP, reprezentujący ewidencję zasobów archeologicznych, jest otwarty i ciągle uzupełniany w procesie archeologicznego rozpoznania terenu. Do zbioru włączane są informacje o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań, a także wszystkie bieżące informacje weryfikujące lub uzupełniające dotychczasowe dane. W ten sposób dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie.

Poniższa tabela prezentuje zasoby archeologicznego dziedzictwa kulturowego na terenie gminy Kleszczewo.

STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE	ilość	w tym wpisanych do rejestru
grodziska	1	x
osady	232	x
cmentarzyska	3	x
inne	1	x

Liczba stanowisk opracowana na podstawie kart AZP

Teren obejmujący gminę Kleszczewo w podziale geomorfologicznym należy do regionu Pojezierza Poznańskiego, będącego południową częścią mezoregionu Pojezierza Wielkopolskiego. Obszar ten stanowi lekko pofałdowana wysoczyzna, poprzecinana małymi ciekami wodnymi o dobrze wykształconych dolinach o stosunkowo łagodnych zboczach sprzyjających osadnictwu. Zarejestrowane stanowiska rozmieszczone są w miarę równomiernie na obszarze gminy z wyraźną tendencją do lokowania się wzdłuż dolin większych cieków. Stanowiska archeologiczne z terenu gminy przede wszystkim są reprezentowane przez osady. Szczególnie dużą koncentrację stanowisk archeologicznych stwierdzono wokół Gowarzewa a także w okolicach wsi Śródka, w rejonie Tulce i Krerowa. Zagęszczenie stanowisk występuje wzdłuż doliny rzeki Kopli.

W materiałach archeologicznych reprezentowany jest niemal cały przekrój chronologiczny prądziejów i średniowiecza aż po czasy nowożytności. Dominują wielokulturowe osady, rozległe o dużym rozrzucie materiału zabytkowego na powierzchni, na których znajdują się narzędzia krzemienne z epoki kamienia, materiały z wczesnej epoki brązu, kultury łużyckiej, z okresu wpływów rzymskich i wczesnego średniowiecza. Wśród punktów osadniczych z okresu epoki brązu szczególną wartość reprezentują osady kultury łużyckiej w Gowarzewie. Z okresu rzymskiego pochodzą rozległe osady również w Gowarzewie oraz w Krerowie. Na szczególną uwagę zasługuje jedyne stanowisko o własnej formie krajobrazowej zlokalizowane na terenie gminy Kleszczewo to jest grodzisko wczesnośredniowieczne w Gowarzewie (znane z literatury), otoczone niewielkimi osadami.

Stanowiska późnośredniowieczne i nowożytności występują najczęściej w pobliżu obecnych miejscowości wyznaczając tym samym ich metrykę. Koncentracja osadnictwa średniowiecznego występuje wokół miejscowości Gowarzewo, Krerowo, Śródka czy Tulce.

4. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO.

4.1.1. STAN ZACHOWANIA ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH.

Większość miejscowości na terenie gminy Kleszczewo jest o proveniencji średniowiecznej. W XIX w. zostały one powiązane z powstającymi zespołami dworsko-parkowymi.

GOWARZEWO

Zespół dworsko –parkowy w Gowarzewie,

Gowarzewo usytuowane 4 km. na pn-zach. od Kleszczowa. W XVIII wieku Gowarzewo stanowiło własność kolegium jezuickiego w Poznaniu. Jednym z kolejnych właścicieli był Eduard Helldorf, któremu dobra rycerskie Gowarzewo i Synowiec przekazały władze pruskie na początku lat siedemdziesiątych XIX wieku. W centrum wsi w k. XIX w. założono zespół dworsko-parkowy z budynkiem dworu wzniesionym w jego pn. części. W 1905 roku majątek został rozparcelowany, a ziemie rozdzielono kolonistom niemieckim. Dwór przeznaczony został na szkołę dla dzieci kolonistów niemieckich (ob. mieszkania prywatne) a wschodnie skrzydło zostało przebudowane na kaplicę protestancką (od 1945 r. funkcjonuje jako kaplica p.w. św. Stanisława Kostki będąca filią parafii tuleckiej).

Park krajobrazowym z końca 1 poł. XIX w., w kształcie zbliżonym do prostokąta, z charakterystyczną drogą przebiegającą wśród starodrzewu, od zach. i częściowo od pd. obsadzoną jednorzędowym szpalerem grabowym okalającą jego wnętrze. Część wschodnia zadrzewiona bez większych przekształceń w układzie wnętrza. W części zachodniej pierwotnie znajdował się ogród, po usunięciu drzew przeznaczony na pole uprawne. Z oryginalnego drzewostanu zachowało się niewiele drzew. W pocz. XX w. roślinność parku została wzbogacona o graby pospolite tworzące szpaler. Od strony wsch. park otoczony jest zabytkowym murem z łamanego kamienia polnego z poł. XIX w. Wzdłuż drogi wiodącej od zespołu dworskiego do drogi w kierunku Tulec zachowały się pozostałości alei kasztanowców.

Park zasadniczo zachował swój historyczny układ z okazałymi 100letnimi dębami, kasztanowcami i lipami, zlikwidowano gazon z klombem kwiatowym przed pd. elewacją dworu. Park stanowi własność Gminy Kleszczewo. Dwór oddzielony geodezyjnie od parku co praktycznie uniemożliwia prawidłowe zagospodarowanie i rewaloryzację parku.

Wieś Gowarzewo o zwartej zabudowie w typie wielodrożnicy z usytuowanym w części centralnej interesującym układem przestrzennym i zabudową zagrodową rozciągającą się promieniście wzdłuż trzech dróg.

KLESZCZEWO

Istniejąca na terenie wsi Kleszczewo parafia, utworzona była prawdopodobnie po lokacji wsi (1292 r.). Usytuowany na niewielkim wzniesieniu we wschodniej części wsi **drewniany kościół p.w. św. Wszystkich Świętych w Kleszczewie** zbudowany w latach 1760 – 1762 z fundacji ks. Łukasza Lubaszowskiego dziekana kostrzyńskiego i Adama Skarbka Malczewskiego starosty kleszczewskiego. Kościół drewniany o konstrukcji wieńcowej z węglami ułożonymi na „jaskółczy ogon”. Nawa o planie zbliżonym do kwadratu, prezbiterium zamknięte trójbocznie. Do północnej ściany prezbiterium dostawiona została zakrystia z wydłużonym przedsionkiem. Świątynia kryta wysokim dwuspadowym dachem zwieńczonym sygnaturką. Wewnątrz zachowane barokowe wyposażenie. W latach 1861 i 1843 prowadzono remonty..

Na zachód od kościoła położona jest plebania zbudowana na początku XX wieku.

Park w Kleszczewie - w drugiej połowie XVIII wieku w pd. części wsi powstał nieistniejący już dwór wraz z parkiem krajobrazowym. W XIX wieku wieś przeszła w ręce niemieckie. W okresie międzywojennym majątek pozostał własnością niemiecką, a po II wojnie światowej został upaństwowiony. Wzniesiony w centralnej części parku dwór Hildebrantów (właściciele majątku od 1891 r. do 1945 r.) rozebrano w 1969 roku. Do dnia dzisiejszego zachował się park krajobrazowy z przełomu XIX i XX wieku, położone na południe od niego zabudowania folwarczne, a także pozostałości alei wiązowej.

Nadal czytelny jest układ kompozycyjny. Park stanowi własność Gminy Kleszczewo.

Wieś Kleszczewo ze zwartą zabudową, w typie nieregularnej wielodrożnicy

KOMORNIKI

Zespół pałacowo-parkowy w Komornikach

Wieś położona jest 4 km na zachód od Kleszczewa, przy bocznej drodze prowadzonej od drogi Tulce-Nagradowice do Bylina. Pierwotnie była to królewska osada służebna. Na początku XIX majątek ziemski był własnością polską, a następnie aż do okresu międzywojennego niemiecką. Pałac z 2 poł. XIX w. o elementach klasycyzujących, usytuowany pomiędzy rozległym założeniem parkowym i obszernym podwórzem gospodarczym. Murowany, dwukondygnacyjny, na nieregularnym rzucie złożonym z dwóch usytuowanych prostopadle względem siebie prostokątów, przekrytych odrębnymi dachami dwuspadowymi. Frontowy budynek z wysuniętym ryzalitem na osi, zamknięty trójkątnym szczytem. Elewacje wschodniej części zdobione boniowaniem. Park założony prawdopodobnie przez właścicieli dóbr Zofię z Zabłockich Ponińską i Henryka Ponińskiego w poł. XIX w. Park o nieregularnym kształcie i urozmaiconej konfiguracji. Część pn. z 4 stawami o różnych poziomach lustra wody. Pierwotnie przed dworem znajdował się okrągły podjazd z kwietnikami i fontanną pośrodku a stawy połączone były mostami. Częściowo zachowany historyczny drzewostan: dęby, wiązy i kasztanowce. Park

oraz dwór w złym stanie. Własność RSP w Komornikach. W pobliżu pałacu znajduje się zabudowa folwarczna z początku XX wieku, w skład której wchodzi: oficyna, chłodnia na mleko, dom rządcy, dawna stajnia, spichlerz, gorzelnia oraz obora.

Wieś Komorniki rozproszonej zabudowie, usytuowanej wzdłuż dróg

KREROWO

Położone w pobliżu dróg prowadzących z Poznania do Środy i z Zimina do Krerowa w centrum wsi wzniesiony został kościół pocz. XVI kościół gotycki **kościół p.w. Jana Chrzyciela w Krerowie**. Przebudowywany w 1616, 1645, 1792 i na pocz. XX w. Czasie II wojny światowej zamieniony został na magazyn, w 1945 kościół był częściowo spalony. Został odbudowany i wyposażony na nowo w latach 50 i 60 XX w.

Świątynia jednonawowa na rzucie prostokąta z niewyodrębnionym zamkniętym trójbocznie prezbiterium. Korpus murowany z cegły pełnej, stropy płaskie z profilowanymi gzymsami (pierwotnie płaski drewniany strop), otwory okienne ostrołukowe w tynkowanych opaskach. W końcu XIX w. dostawione zostały: od zachodu na osi neogotycka kwadratowa kruchta, od północy prostokątny budynek zakrystii. Budynek kryty dachem dwuspadowym, od zachodu zamknięty płaską ścianą zwieńczoną schodkowym szczytem wypełnionym pięcioma ostrołukowymi płycinami z płaskorzeźbami. W 2008 r. przeprowadzono wymianę pokrycia dachowego.

Po południowej stronie kościoła w 2 poł. XIX w. usytuowano drewnianą **dzwonnice** z dachem i kopułką krytymi blachą miedzianą, która została w 2007 r. poddana gruntownemu remontowi. Wraz z grobowcami rodziny Wantoch-Rekowskich, murem o cechach neogotyckich, plebanią z końca XIX wieku stanowią zabytkowy zespół kościelny.

W pn-zach. skraju wsi znajduje się **zespół dworsko-parkowy w Krerowie**. Budynek dworu został zbudowany na miejscu wcześniejszego obiektu, w latach 1905 – 1906 wg. projektu architekta Rogera Sławskiego dla ówczesnych właścicieli wsi – Rekowskich.. Budynek ceglany, tynkowany, na rzucie prostokąta z dwoma ryzalitami, które od strony fasady zostały połączone owalnym wybrzuszeniem przedsionka. Bryła zwarta, o jednokondygnacyjnym trójosiowym korpusie i dwukondygnacyjnych dwuosiowych ryzalitach bocznych. Dwór otoczony parkiem o zatartym dawnym układzie komunikacyjnym, z zachowanym pierwotnym drzewostanem z dużą ilością drzew pomnikowych. Własność prywatna.

We wsi Krerowo zachował się zabytkowy układ w formie ulicówki z zabudową rozciągniętą po obu stronach prostej ulicy .

NAGRADOWICE

W XIX wieś była własnością niemiecką. W okresie międzywojennym stanowiła wyposażenie poznańskiego Seminarium Duchownego.

W centralnej części miejscowości zlokalizowane jest **założenie pałacowo-parkowe**, obecnie własność Poznańskiej Hodowli Roslina Sp. z o.o. w Tulcach k. Poznania. Budynek pałacowy usytuowany w pd. skraju parku, na miejscu wcześniejszego dworu. W 1910 r. miała miejsce budowa nowego dworu w stylistyce podmiejskiej willi. Obiekt murowany, wzniesiony na nieregularnym rzucie zbliżonym do prostokąta wzbogaconego aneksami. Przekryty dachem pogrążonym ze świetlikiem witrażowym doświetlającym klatkę schodową.

Elewacja frontowa trójosiowa z wejściem ujętym portykiem flankowanym toskańskimi kolumnami i filarami dźwigającymi loggię. Elewacja pd. czteroosiowa z dwukondygnacyjnym dwuosiowym ryzalitem. Elewacja wsch. trójosiowa, do jej pn. części dostawiona tzw. „kaplica” – prostokątne pomieszczenie zakończone trójbocznie, o podziałach pionowych w formie toskańskich pilastrów i wielkich półkoliście zamkniętych wysokich oknach. Na jej dachu taras. Elewacje zdobione boniowaniem wzmocnionym na narożach.

Park o charakterze krajobrazowym, z wcześniejszą częścią wschodnią. Czytelny układ kompozycyjny.

W pn-zach. narożniku parku w 1 ćw. XX w. została ufundowana przez Hermana Bittera **kaplica**. Obiekt o formach neogotyckich wzniesiony został jako kaplica kommemoratywna, w której pochowano fundatora. Murowany na podmurówce z kamieni polnych, o kwadratowym rzucie, kryty wysokim dwuspadowym dachem. Własność Parafii Rzymskokatolickiej w Kleszczewie.

POKLATKI

Park krajobrazowy w Poklatkach założony w 2 poł. XIX w. na pd. skraju wsi. W 1926 r. w wyniku parcelacji majątku uległ przekształceniom (zlikwidowano dawny główny wjazd do parku od północy). Po II wojnie światowej granice parku uległy dalszym zmianom, obecnie park w rękach prywatnych.

W centralnej części parku usytuowany blok mieszkalny - powstały po przebudowie starego parterowego dworu.

ŚRÓDKA

Miejscowość położona przy drodze Kórnik – Kostrzyn, pierwotnie stanowiąca własność kapituły poznańskiej, po przejęciu przez rząd pruski wcielona do domeny Swarzędz.

W pn. części wsi znajduje się **zespół dworsko-parkowy w Śródce**. Dwór wzniesiony w 1880 r., ok. 1910 r. rozbudowany z inicjatywy właściciela Hansa Sanitza. Budynek murowany, na planie wydłużonego prostokąta, o trzyczęściowej bryle. Część pn. dwukondygnacyjna z wysokim

mansardowym dachem ze świetlikami. Park pierwotnie z niewielkim sadem. Ze względu na niewielki obszar dojazd do dworu wkomponowany na końcu osi podłużnej. Zmiany w układzie kompozycyjnym zostały spowodowane przez budowę w latach po II wojnie światowej budynku administracyjno-socjalnego. Własność prywatna..

TULCE

Pierwotnie wieś była własnością Łodziów, w XV w. Łodziów i Doliwów. Od 1486 roku dobra przeszły we władanie poznańskiego biskupa Uriela Górki. Na początku XIX wieku należała do Jana Potockiego, następnie majątek dzierżawił Tadeusz Radoński, uczestnik powstania listopadowego. Od końca XIX wieku oraz w czasie okresu międzywojennego wieś była własnością niemiecką.

Jeden z najcenniejszych obiektów na terenie gminy **kościół p.w. Narodzenia NMP. w Tulcach**, usytuowany w centrum wsi na niewielkim wzniesieniu. Zbudowany w 1 poł. XIII w. jako romański. W 1580 roku po reformacji polskiej kościół został zajęty przez Stanisława Górkę, wojewodę poznańskiego. Przywrócono go katolikom dopiero w 1593 roku. W 1 poł. XVI w. odnawiany był staraniem Łukasza Górki, po czym pozostały szkarpy wzmacniające zachodnie narożniki. W 1794 r. rozbudowany w stylu barkowym – przedłużono wówczas nawę w kierunku zachodnim, przemurowano okna, wykonano nową fasadę oraz wieżę nad zachodnią partią nawy. W pocz. XX w. dostawiono zakrystię od pn. i kruchtę od pd., Świątynia murowana, jednonawowa, jednokondygnacyjna z korpusem dzielonym na część wschodnią i węższą zachodnią. Elewacje z dwukondygnacyjną fasadą z portalem na osi zwieńczonym wimpergą z oślim grzbietem.

W pobliżu kościoła, od strony północnej ulokowana **późnorenesansowa kapliczka** w formie cyborium na słupie ze scenami męczeństwa Chrystusa, ufundowana w k. XVI w. przez Jana Winklera i jego żonę Elżbietę z Frauenbergów. Pierwotnie była to kapliczka przydrożna, którą w XIX w. ustawiono na cmentarzu przykościelnym.

W 1860 roku na południe od kościoła wzniesiona została dzwonnica. Pod koniec XIX wieku w północno-zachodniej części terenu kościelnego wybudowano plebanię. Całość założenia uzupełniona jest budynkiem gospodarczym z 1895 roku i otoczona ceglany murem postawionym w 1930 roku. Naprzeciwko kościoła zachowała się organistówka pochodząca z końca XIX wieku.

Zespół pałacowo-parkowy w Tulcach. Pałac zlokalizowany w pd. części wsi, we wschodniej części parku, na terenie opadającym w kierunku wschodnim. Budynek z 1 ćw. XX w., murowany, na prostokątnym rzucie, dwukondygnacyjny, kryty dachem mansardowym z wystawkami. Elewacja pd- frontowa z potraktowanym dekoracyjnie ryzalitem mieszczącym wejście główne - drzwi wejściowe z nadświetlem obramione portalem ze spływami wolutowymi zamkniętymi łukiem odcinkowym wspartymi na pilastrach o stylizowanych kapitelach.

Park założony w poł. XIX w. gdy majątek należał do Ponińskich. Park w kształcie trapezu o układzie przestrzennym opartym na jednej głównej drodze wiodącej do budynku dworskiego. We wschodniej granicy parku – aleja z cennych okazów starodrzewia. Czytelny układ kompozycyjny. Własność Poznańskiej Hodowli Roślin Sp. z o.o. w Tulcach k. Poznania.

Oficyna pałacowa zbudowana w końcu XIX w., z cegły, na planie wydłużonego prostokąta, o zwartej jednokondygnacyjnej prostopadłościowej bryle. Własność prywatna, budynek w złym stanie technicznym.

Wśród zabudowy folwarcznej zachowały się spichlerz z końca XIX wieku, stajnia i wozownia z około 1910 roku, dwie obory z 1905-1910 roku, gorzelnia wybudowana przed rokiem 1890, magazyn paszowo-zbożowy oraz czworak z końca XIX wieku.

4.1.2. STAN ZACHOWANIA STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH

W myśl art. 6 pkt. 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz.U 2014 z dnia 24.10.2014, poz.1446) wszystkie zabytki archeologiczne – bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece.

Na terenie gminy Kleszczewo zlokalizowanych jest 237 stanowisk archeologicznych objętych ochroną konserwatorską.

Stanowiska te odkryto głównie podczas badań AZP i stanowią one podstawową i najliczniejszą grupę, która składa się na archeologiczne dziedzictwo kulturowe. Z powodu ich liczebności trudno określić stan zachowania każdego pojedynczego stanowiska archeologicznego. Najmniej narażone na zniszczenia są stanowiska archeologiczne położone na terenach niezabudowanych, nieużytkach i zalesionych.

4.2 OBSZARY NAJWIĘKSZEGO ZAGROŻENIA DLA ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH:

4.2.1 NAJWIĘKSZE ZAGROŻENIA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

a) układy ruralistyczne, układy przestrzenne

- brak dbałości o harmonijne współistnienie w przestrzeni tradycyjnej zabudowy z obiektami współczesnymi, co skutkuje zanikiem charakterystycznych panoram wiejskich,
- unifikacja zabudowy na terenach wiejskich, brak poszanowania dla kształtowanej tradycyjnie różnorodności form osadnictwa wiejskiego. Koniecznym wymogiem przy projektowaniu powinno być dopasowanie nowych budynków gabarytami oraz stylistyką do istniejącej historycznej zabudowy poprzez zachowanie tradycyjnych kształtów dachów, ceramicznych pokryć, stonowanej kolorystyki oraz wprowadzanie lokalnych tradycyjnych materiałów (drewno, kamień naturalny), w celu wkomponowania w miejscowy krajobraz

- zaburzenie tradycyjnych elementów kompozycji przestrzennych i powstawanie nowych dominant np. elektrowni wiatrowych i wież radiolokacyjnych, co ma działanie deprecjonujące na panoramę miejscowości i zespołów zabytkowych, stanowiąc konkurencję dla zabytkowej architektury i niekorzystnie wpływając na ukształtowanie zabytkowej przestrzeni jako element nie harmonizujący z krajobrazem kulturowym. Poprzez ingerencję elementów obcych zniszczeniu ulegają wartości widokowe – przestrzenne założenia, osie widokowe, panoramy oraz otoczenie zabytkowych obiektów o wartości lokalnej, charakterystyczne formy terenowe itp.
- niewielka możliwość wykorzystania starych budynków folwarcznych do nowoczesnej produkcji. Budynki te wymagają przeróbek i adaptacji, a w wielu przypadkach również znalezienia nowej funkcji.
- niszczenie kompozycji podwórza folwarcznego oraz charakteru zachowanej zabudowy, która związana była z nieistniejącą strukturą społeczno-gospodarczą, niemożliwą obecnie do odtworzenia i funkcjonowania w dawnym kształcie (pałac, park, folwark). W wyniku tego następują podziały innej własności stanowi pałac z parkiem, a inną folwark lub elementy składowe zabudowy folwarcznej (poszczególne budynki gospodarcze lub zabudowa kolonii mieszkalnej). Uniemożliwia to pełną ochronę zespołu, może też doprowadzić do utrwalania zniekształceń (nie ma możliwości scalenia rozdzielonego geodezyjnie dawnego zespołu, stanowiącego własność wielu podmiotów),
- brak rozwiązań odnośnie remontów lub rewitalizacji budownictwa o konstrukcji szkieletowej. Są to obiekty w najgorszym stanie technicznym wynikającym z racji użycia nietrwałego materiału, jakim jest drewno, braku prowadzenia bieżących napraw i remontów, wtórnych przebudów i przekształceń z użyciem niewłaściwych materiałów, a także nieprzystosowaniem do obecnych wymogów cywilizacyjnych.

b) zabudowa:

- zły stan techniczny obiektów powstałych w XIX i na pocz. XX. oraz nie przystawanie do standardów współczesnego budownictwa powodują zastąpienie ich współczesnymi realizacjami.
- zagrożenie obiektów nie wpisanych do rejestru zabytków i nie funkcjonujących w świadomości jako obiekty zabytkowe, posiadających jednak walory historyczne lub wartość lokalno-kulturową. Szczególnie wśród zabudowy zagrodowej obserwuje się, iż prowadzone remonty są często nieprawidłowe z konserwatorskiego punktu widzenia, następuje degradacja zabytkowej substancji spowodowana wymogami współczesności: zmiana wielkości otworów okiennych, a nawet ich położenia, niszcząca historyczną kompozycję elewacji likwidacja oryginalnych elementów dekoracji architektonicznej, zdobionej stolarki okiennej, drzwiowej, zastępowanie łuków odcinkowych prostymi nadprożami, pozbawienie budynków ich pierwotnych dekoracji architektonicznych, wprowadzanie współczesnych materiałów budowlanych typu blacha dachówkopodobna, w miejsce ceramicznych pokryć dachowych, okien z PVC oraz ocieplanie

plytami styropianowymi, zastosowanie najtańszych materiałów przeznaczonych do współczesnego masowego budownictwa - prowadzi do degradacji pojedynczych obiektów a także utraty cech zabytkowych całych obszarów starej zabudowy, pozbawiając je charakterystycznego klimatu a co za tym idzie wartości turystycznych. Brak szczegółowych zapisów dotyczących ochrony historycznych założeń ruralistycznych, zespołów folwarcznych, umożliwia wprowadzanie daleko idących przekształceń przestrzennych, kubaturowych, materiałowych, architektonicznych niekorzystnych dla krajobrazu kulturowego gminy prowadząc do zniekształcenia i zafałszowania autentyzmu zabudowy poszczególnych miejscowości ,

- w niewielkich miejscowościach budownictwo mieszkaniowe było ściśle powiązane z zabudową gospodarczą. W związku z zanikaniem pierwotnej funkcji następuje szybka degradacja obiektów prowadząca do całkowitego zniszczenia a w kolejności do rozbiórki budynków gospodarczych,
- wprowadzanie elementów obcych stylowi – wpływ na taki stan rzeczy mają przekształcenia własnościowe obiektów nieruchomości przez właścicieli prywatnych często wykonujących prace przy zabytku bez wymaganego pozwolenia konserwatorskiego w sposób niezgodny z zasadami sztuki i techniki konserwatorskiej,

c) obiekty sakralne

- brak właściwego nadzoru konserwatorskiego, odpowiednich środków finansowych, niewykwalifikowani wykonawcy, brakiem systematycznych remontów lub przeprowadzone w sposób nieprawidłowy mogą doprowadzić do nieodwracalnych zmian w samej budowli sakralnej oraz do utraty zabytkowego wyposażenia,

d) parki

- dużym zagrożeniem dla parków są podziały działek prowadzone na terenach parków, zmiana własności części założenia a w konsekwencji zniszczenie historycznych układów komunikacyjnych i osi widokowych. W związku z tym należy zapobiegać podziałom działek na terenach wpisanych do rejestru i dążyć do scalania powierzchni parków w rękę jednego właściciela.

- brak środków finansowych na rewaloryzację i utrzymanie zieleni.

- brak stref ochronnych istniejących w starych planach zagospodarowania przestrzennego. Stąd często pojawiają się zamiary lokalizowania tuż przy granicy parku lub w najbliższym sąsiedztwie bądź to zakładów lub urządzeń przemysłowych albo dużych ferm zwierzęcych.

- degradacja obszarów parkowych oraz otulin parków poprzez wprowadzenie zabudowy przemysłowej lub inne źródła zanieczyszczeń: środki ochrony roślin, zrzuty ścieków na łąki, ścieki z gorzelni, nielegalne składowiska odpadów. W planach zagospodarowania przestrzennego należy dążyć do tego aby w najbliższym sąsiedztwie parków nie lokalizować inwestycji mogących niekorzystnie wpływać na warunki mikroklimatyczne panujące w parkach oraz stan zieleni.

- wprowadzanie nowych obiektów, nie szanujących zastanych wartości kulturowych, na terenie założeń parkowych – dotyczy to formy nowych budynków jak i ich usytuowania w historycznym układzie przestrzennym

- wprowadzanie nieprawidłowych nasadzeń, nie harmonizujących pod względem gatunkowym z roślinnością parkową oraz zlokalizowanych w sposób nieprzemyślany, nieuzasadniony pod względem kompozycyjnym oraz historycznym ,

d) cmentarze

- obszarami zagrożonymi są tereny dawnych XIX w. cmentarzy szczególnie epidemicznych, ewangelickich lub miejsca po cmentarzach. W większości przypadków zachowały się w zasadzie tylko miejsca pocmentarne gdzie jedynym widocznym elementem jest drzewostan bądź grupa krzewów i zarośli rosnąca w miejscu cmentarza. Głównym problemem jest tu brak środków finansowych na rewaloryzację i utrzymanie oraz brak oznaczeń i tablic informacyjnych,

f) brak ugruntowanej świadomości społecznej w dziedzinie ochrony wartości kulturowych, który skutkuje bezmyślnym niszczeniem obiektów lub powoduje degradację miejsc o lokalnej wartości historycznej,

4.2.2 ISTOTNE ZAGROŻENIA DLA ZABYTKÓW ARCHEOLOGICZNYCH

Podstawowym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych są wszelkie inwestycje gospodarcze związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, które wymagają prowadzenia prac ziemno-budowlanych a ingerujące w substancję zabytkową.

Aby zapobiec zniszczeniu stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych, prace ziemne prowadzone w strefie ich ochrony wymagają prowadzenia badań archeologicznych w zakresie uzgodnionym z właściwym miejscowo Konserwatorem Zabytków. Badania te stanowią często jedyne źródło poznania osadnictwa na danym terenie. Prace archeologiczne są szczególnie ważne podczas takich inwestycjach jak budowa budynków mieszkalnych i usługowych oraz inwestycje liniowe, przyłącza kanalizacji deszczowej, sanitarnej, gazowej, telekomunikacyjnej.

Natomiast realizacja inwestycji takich jak budowa obwodnic, dróg, zbiorników retencyjnych, bezwzględnie wymaga prawidłowego rozpoznania terenu pod względem faktycznej ilości stanowisk archeologicznych oraz przeprowadzenia ratowniczych badań wykopaliskowych na wytypowanych stanowiskach. Z uwagi na szerokopłaszczyznowy zakres prac ziemnych charakteryzujący tego typu przedsięwzięcia budowlane, w bezpowrotny sposób niszczonej substancji zabytkowej i obiekty archeologiczne. Należy również zwrócić uwagę na fakt, iż zasięg poszczególnych stanowisk archeologicznych wyznaczonych na podstawie programu badawczego Archeologiczne Zdjęcie Polski został wyznaczony na podstawie badań powierzchniowych i nie może on podpowiadać zasięgowi pozostałości osadnictwa pod ziemią.

Przebudowa układów ruralistycznych i założeń pałacowo-parkowych prowadzi często do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym wszystkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie epizodów osadniczych na tym terenie. Pozwalają skorygować, uszczegółowić i potwierdzić dane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej oraz statusie społecznym i zawodowym mieszkańców. Dlatego ważne jest wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych przez właściwego miejscowo Konserwatora Zabytków.

Istotne zagrożenie dla zachowania substancji zabytkowej stanowisk archeologicznych zlokalizowanych w obrębie pól uprawnych stanowi głęboka orka. Niektóre zagrożenia pojawiły się w ciągu ostatnich lat, jak na przykład działalność tzw. poszukiwaczy skarbów z wykrywaczami metali, których rozmiarów nie potrafimy ocenić. Działalność ta szczególnie zagraża cmentarzyskom oraz grodziskom zlokalizowanym na terenie gminy. Wiele zagrożeń wynika z przyspieszonego rozwoju gospodarczego – jak już wspomniano użycie ciężkiego sprzętu w rolnictwie, rozwój budownictwa i budowa dróg.

4.2.3 OBSZARY NAJWIĘKSZEGO ZAGROŻENIA DLA STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH

Główne zagrożenia dla stanowisk archeologicznych w gminie Kleszczewo to zwiększenie aktywności budowlanej i gospodarczej na terenie gminy. Prowadzenie różnych inwestycji w tym przede wszystkim związanych z budownictwem mieszkaniowym z funkcjonowaniem układu drogowego, systemem wodno-kanalizacyjnym, siecią gazową i energetyczną oraz rozwojem infrastruktury społecznej w strefach ochrony stanowisk archeologicznych niesie za sobą zagrożenie zniszczenia archeologicznego dziedzictwa kulturowego. W oparciu o istniejące plany inwestycyjne można wymienić obszary na terenie gminy, zagrożone pod względem zachowania zabytków archeologicznych. Pośród inwestycji, które będą realizowane w okresie trwania przedmiotowego programu to przede wszystkim inwestycje gospodarcze związane z realizacją inwestycji na terenie przeznaczonym pod aktywizację gospodarczą:

TEREN INWESTYCYJNY W MIEJSCOWOŚCI TULCE - dz. nr ew. 77/3

TEREN INWESTYCYJNY W MIEJSCOWOŚCI MARKOWICE -1

TEREN INWESTYCYJNY W MIEJSCOWOŚCI MARKOWICE -2

TEREN INWESTYCYJNY W MIEJSCOWOŚCI KOMORNIK

TEREN INWESTYCYJNY W MIEJSCOWOŚCI SZEWCE

które wystawione zostały na sprzedaż. Główny nacisk gmina kładzie na rozwój budownictwa mieszkaniowego na swoim terenie w miejscowości Gowarzewo oraz Tulce prowadzi się najwięcej inwestycji związanych z budownictwem mieszkaniowym. Wszelkie prace ziemne związane z realizacją przedmiotowych inwestycji wymagają prowadzenia badań

archeologicznych ze względu na niszczący charakter prac ziemnych. W najbliższym czasie planowane jest również przeprowadzenie licznych inwestycji drogowych jak chociażby budowa chodnika w ciągu ul. Leśnej w miejscowości Tulce łącznie z odwodnieniem - etap I. Powiat Poznański zamierza, także przeprowadzić modernizację drogi Swarzędz-Gowarzewo-Kleszczewo-Krerowo-granica gminy. W harmonogramie rzeczowo finansowym na lata 2015-2020 należą także informacje o planowanym przez gminę montażu na jej terenie odnawialnych źródeł energii tzw. paneli fotowoltaicznych czy elektrowni wiatrowych.

Warto tutaj również wspomnieć, że gmina Kleszczewo wraz z kilkoma innymi gminami jak Swarzędz, Kłecko, Gniezno, Pobiedziska, Łubowo, Kostrzyn, Czerwonak, Mieleszyn należy do Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Trakt Piastów”, które z planach działania ma nie tylko integrację lokalną ludności ale także budowę lub przebudowę ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej lub kulturalnej co również wiązać się może z zagrożeniem stanowisk archeologicznych. W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest uzgadnianie wszystkich inwestycji budowlanych oraz wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych przez właściwego miejscowo Konserwatora Zabytków.

4.3. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY KLESZCZEWO

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego zostało uchwalone przez Radę Gminy w Kleszczewie w dniu 30 października 2013 r. i stanowi załącznik do Uchwały nr XXXIV/254/2013.

W Studium zostały ustalone podstawowe zasady rozwoju przestrzennego gminy, dotyczące działań w zakresie ochrony, rewitalizacji i kreacji wartości kulturowych oraz wyznaczone cele strategiczne polityki przestrzennej gminy, gwarantujące zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy gminy obejmujące min. ochronę zasobów przyrodniczych i kulturowych,

W Załączniku nr 1 „Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego” w części II „Środowisko przyrodnicze” pkt. 2 „Ocena stanu i funkcjonowania środowiska” wymieniono obszary i obiekty prawnie chronione - krajobrazowe parki podworskie podając ich obszar, czas powstania i stan zachowania. Parki znajdują się w miejscowościach: Gowarzewo, Kleszczewo, Komorniki, Krerowo, Nagradowice, Poklatki, Śródka i Tulce. W ich układach kompozycyjnych zachował starodrzewem z gatunkami drzew rodzimych (lipy drobno- i szerokolistne, dęby szypułkowe, kasztanowce, klony, wiązy, jesiony, modrzewie i in.), w tym 2 pomniki przyrody rosnące w Śródce (kasztanowiec zwyczajny o obwodzie 370 cm. oraz klon o obwodzie 350 cm.).

W części V "Przestrzeń zurbanizowana" w pkt. 1 „Rys historyczno-przestrzenny” wymienione i opisane zostały obiekty zabytkowe w poszczególnych miejscowościach wraz z wykazem chronionych obiektów architektonicznych w poszczególnych miejscowościach,

W pkt. 3. „Ochrona zabytków archeologicznych” podano ogólną liczbę stanowisk archeologicznych zarejestrowanych na terenie gminy (ok. 210) obejmujących 4 cmentarzyska, ok. 40 osad, ok. 90 punktów osadniczych, , ok. 230 śladów osadniczych oraz 1 skarb. Najstarsze znaleziska z epoki mezolitu pochodzą z Kleszczewa, Pokłatek i Markowic. Z okresu neolitu znanych jest ok. 20 śladów osadnictwa z okolic Gowarzewa, Krzyżownik, Tulec, Komornik, Markowic i Śródki reprezentujących tzw. kulturę pucharów lejkowych i kulturę amfor kulistych. Osady z czasów kultury łużyckiej powstawały w okolicach cieków wodnych - doliny Kopli, Męciny i innych. W Ziminie znaleziono cmentarzysko kultury pomorskiej, w Krerowie cmentarzysko popielcowe kultury przeworskiej. Na terenie całej gminy licznie występowało osadnictwo z okresu wpływów rzymskich oraz z czasów średniowiecza. W tym punkcie studium podkreślono również, że wszystkie stanowiska zlokalizowane na terenie gminy podlegają ochronie konserwatorskiej. w oparciu o ustawę o ustawę z dnia 23 lipca o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Stanowiska te zostały wyznaczone na podstawie badań powierzchniowych dlatego też ich zasięg nie zawsze odpowiada występowaniu pozostałości pradziejowego osadnictwa pod ziemią. Z tego względu wyznaczony na mapach zasięg stanowisk należy traktować orientacyjnie, ponieważ obiekty archeologiczne często zalegają w sąsiedztwie wyznaczonych na podstawie obserwacji powierzchniowych zasięgów stanowisk. W przypadku koncentracji stanowisk na danym obszarze należy wprowadzić określenie „strefy intensywnego występowania stanowisk archeologicznych". Dotyczy to szczególnie dolin cieków wodnych: Kopli i Męciny, rejonu Gowarzewa, Tulec, Krzyżownik i Markowic.

W miejscowości Gowarzewo na obszarze działek nr 106/1 i 106/2 znajdują się zewidencjonowane stanowiska archeologiczne, dla których w Studium wydzielono archeologiczną strefę ochrony konserwatorskiej z nakazem prowadzenia badań archeologicznych podczas prac ziemnych oraz uzyskania pozwolenia na prowadzenie tychże badań. Z uwagą, iż przy sporządzaniu miejscowego planu dla wwym. działek strefę ochrony należy pokazać na rysunku planu wraz z właściwym jej oznaczeniem, a ustalenia zapisać w treści uchwały.

W zakresie wytycznych konserwatorskich zaznaczono, że należy zasięgnąć opinii „Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – Konserwatora Zabytków Archeologicznych”. Wprowadzony został zapis o obowiązku prowadzenia badań archeologicznych podczas prac ziemnych przy realizacji inwestycji w granicach archeologicznej ochrony konserwatorskiej. Na ich prowadzenie inwestor winien uzyskać pozwolenie konserwatorskie przed wydaniem

pozwolenia na budowę co miało już miejsce w trakcie budowy autostrady A2, kiedy przeprowadzono wyprzedzające badania wykopaliskowe na 10 stanowiskach.

Na mapie będącej załącznikiem do studium „nie uwzględniono wszystkich znanych stanowisk, gdyż informacje o niektórych pochodzą tylko z przekazów archiwalnych i nie posiadają dokładnej lokalizacji.” Ponadto, na etapie redagowania Studium nie uwzględniono jeszcze odkryć dokonanych podczas budowy autostrady A2.

W części VII „Ocena stanu zagospodarowania gminy” pkt 1 „Wnioski wynikające ze stanu środowiska przyrodniczego” pdpkt 1.1 „Walory i słabości środowiska przyrodniczego” za jeden z głównych atutów obszaru uznano dużą ilość parków podworskich, wiejskich i cmentarzy jako terenów zieleni kształtowanej. Wśród problemów do rozwiązania (ppkt. 1.2) m.in. włączenie do systemu powiązań przyrodniczo-ekologicznych parków podworskich i innych terenów zieleni kształtowanej oraz odbudowę i fachową pielęgnację zachowanych zespołów zieleni kształtowanej, zwłaszcza zasobnych w pomnikowe okazy drzew parków w Gowarzewie, Kleszczewie, Komornikach, Krerowie, Nagradowicach, Poklatkach, Śródcie i Tulcach.

W załączniku nr 2 "Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy" w pkt. 2 "Uwarunkowania rozwoju" wśród powiązań przyrodniczych, na obszarze miejscowości Gowarzewo i Krzyżowniki objętym zmianą Studium wymienione zewidencjonowane stanowiska archeologiczne o metryce pradziejowej i średniowiecznej, objęte ochroną konserwatorską. Wśród „Uwarunkowań wewnętrznych” 2.2. do uwarunkowań kulturowych zaliczono wartościowe zasoby dziedzictwa kulturowego tzn. obiekty zabytkowe i obiekty architektury jako umacniające szanse rozwoju funkcji turystycznej w gminie (turystyka pielgrzymkowa do Tulec i XIX-wieczne parki dworskie). W pdpkt. 2.3 „Zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych” wyodrębniono zadania, które stanowią propozycję do uwzględnienia w planie zagospodarowania przestrzennego woj. wielkopolskiego. Z zakresu publicznych usług ponadlokalnych i dóbr kultury materialnej należą do nich - ochrona i renowacja zabytków, zinwentaryzowanie obszarów i obiektów stanowiących elementy tożsamości kulturowej gminy oraz opracowanie programu ich wykorzystania, a z zakresu ochrony przyrody – objęcie ochroną konserwatorską drzewostanów parkowych.

W pkt. 3 „Kierunki zagospodarowania przestrzennego” pdpkt. 3.6 „Ochrona i kształtowanie środowiska przyrodniczego” za najcenniejsze w krajobrazie gminy uznano zachowane parki podworskie, o założeniach krajobrazowych, w części zniszczone i zaniedbane. Zmiany w środowisku objąć powinny bezwzględną ochronę drzewostanów parkowych.

W pdpkt. 3.7 „Ochrona środowiska kulturowego” jako środowisko kulturowe gminy Kleszczewo określono zabytki architektoniczne ujęte w ewidencji WWKZ, obiekty wpisane do rejestru zabytków, parki i założenia dworsko-parkowe wg. wykazu WWKZ, cmentarze oraz zabytki ujęte w ewidencji stanowisk archeologicznych WWKZ.

Określono także zasady, które muszą być respektowane (zakaz wydzielania nowych działek w parkach, stawiania ogrodzeń, budowy nowych obiektów, uzgadnianie prac przy obiektach zabytkowych przy obiektach ujętych w ewidencji konserwatorskiej oraz uzyskiwania pozwoleń wpisanych do rejestru zabytków oraz W przypadku zabytków archeologicznych ochrona ma polegać na respektowaniu zasady mówiącej o tym, że „Wszelkie prace ziemne w obrębie śladów przeszłości historycznej regionu, w tym śladów osadnictwa oraz miejsca występowania zasobów archeologicznych winny być prowadzone pod nadzorem archeologicznym – Konserwatora Zabytków Archeologicznych Muzeum Archeologicznego w Poznaniu.” Natomiast na obszarze objętym zmianą Studium tzn. dz. nr 1 obręb Gowarzewo i dz. nr 71/1 obręb Krzyżowniki w granicach archeologicznej strefy ochrony konserwatorskiej nałożono obowiązek prowadzenia badań archeologicznych podczas prac ziemnych, na które uprzednio należy uzyskać pozwolenie konserwatorskie. Ponadto na obszarze dz. nr 106/1 i 106/2 w miejscowości Gowarzewo znajdują się zewidencjonowane stanowiska archeologiczne objęte ochroną konserwatorską. Dla nich wyznaczona została strefa ochrony konserwatorskiej, w granicach której wprowadzono nakaz prowadzenia badań archeologicznych podczas prac ziemnych i uzyskanie na nie pozwolenia. Ponadto na obszarze objętym zmianą Studium dla ochrony dziedzictwa kulturowego ustalono zakaz lokalizowania inwestycji o możliwym niekorzystnym wpływie na warunki mikroklimatyczne oraz stan zieleni, mogących doprowadzić do degradacji obszaru parkowego oraz otuliny parkowej poprzez źródła zanieczyszczeń. Wprowadzono obowiązek doprecyzowania charakteru zabudowy wielorodzinnej na etapie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, zakaz stosowania ogrodzeń pełnych i elementów betonowych prefabrykowanych, stosowania ogrodzeń pow. 1,5 m.

W części 4 "Zmiany studium" pkt. 4.4 "Zmiana studium nr 4 uchwalona Uchwałą nr XXXI/230/2013 Rady Gminy Kleszczewo z dnia 26 czerwca 2013 r. - synteza" w części dot. obszarów i zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej wyszczególniono: dz. nr 106/1 i 106/2 w Gowarzewie, na których znajdują się zewidencjonowane stanowiska archeologiczne o metryce pradziejowej i średniowiecznej oraz zasady ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego (nakaz prowadzenia badań archeologicznych i uzyskania pozwolenia na ich prowadzenie). Na dz. nr 110/4 w miejscowości Tulce, ze względu na sąsiedztwo zabytkowego kościoła dopuszczono w jego otoczeniu zabudowę maksymalnie 2 - kondygnacyjną.

4.4 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO.

Plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Kleszczewo został uchwalony przez Radę Gminy w Kleszczewie Uchwałą nr XXXVII/181/2005 z dnia 30.09.2005 r.

W rozdz. I „Uchwalenia ogólne” § 3 „Szczególne warunki zagospodarowania wynikające z potrzeb środowiska kulturowego” zostały wymienione obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków, określono warunki ochrony obiektów zabytkowych (zachowanie i restauracja pałaców i zabudowy podworskiej, restauracja i rekonstrukcja elementów zabytkowych układu terenu, osi kompozycyjnych i widokowych, zachowanie i konserwacja starodrzewu, usunięcie elementów zniekształcających kompozycję terenu, zakaz lokalizowania na terenie założeń i w ich otoczeniu inwestycji o charakterze uciążliwym, ochrona form budowli zabytkowych, ścisłe przestrzeganie wytycznych konserwatorskich). Podano spis obiektów zabytkowych występujących na terenie gminy wpisanych do rejestru i ujętych w ewidencji konserwatorskiej. W pkt. 4 wprowadzono zapis „Z racji występowania dużej liczby stanowisk archeologicznych w liczbie 210 na terenie gminy oraz z uwagi, że zasięg stanowisk archeologicznych wyznaczonych na podstawie badań powierzchniowych nie zawsze zgodny jest z ich rzeczywistym zasięgiem, przed przystąpieniem do prac ziemnych należy uzyskać opinię Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Archeologicznych (opinia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Archeologicznych w Poznaniu)” W § 5 „Komunikacja. Linie rozgraniczające ulic i dróg publicznych” w pkt. 12 ujęto zapis o konieczności uzgadniania z WWKZ przebudowy lub modernizacji dróg zlokalizowanych w granicach stanowisk archeologicznych.

W rozdziale III „Ustalenia szczegółowe” § 8 „Funkcje terenów oraz warunki kształtowania ich zabudowy i sposób zagospodarowania” część I – Gowarzewo, Tanibórz, Szewce” w pkt. 9 na terenach oznaczonych symbolem 1UK/ZPZ, na którym pełniona jest m.in. funkcja zieleni parkowej jedną z zasad zagospodarowania terenu jest waloryzacja jakościowa istniejącej zieleni. W pkt. 10 na terenie oznaczonym symbolem 1ZC- nieczynnego cmentarza ewangelickiego określono ustalenia zagospodarowania terenu – zwiększenia intensywności powierzchni zielonych na terenie obiektu. W części dot. Tulec i Poklatek odnośnie terenów cmentarnych jako zasadę zagospodarowania terenu przyjęto zwiększenie intensywności powierzchni zielonych na terenie obiektu i obowiązek zachowania strefy ochronnej od zabudowy mieszkaniowej (50 m). W kolejnych częściach dot. Komornik, Nagradowic, Krzyżownik, Zimina, Krerowa, Kleszczewa, Bugaja, Lipowic w w części dot. zespołów pałacowo/dworsko-parkowych lub parków podworskich zieleni określono zasady zagospodarowania terenu w sposób, który podniesie jego estetykę oraz spowoduje waloryzację jakościową istniejącej zieleni.

2. UCHWAŁA NR XIX/117/2008 Rady Gminy w Kleszczewie z dnia 30 września 2008r. w sprawie: uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Kleszczewo w miejscowości Gowarzewo. w I „Ustalenia wstępne” § 1 pkt. 8 wprowadzono zapis: „Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się obowiązek uzgadniania z WUOZ w Poznaniu inwestycji związanych z zagospodarowaniem i zabudowaniem terenu a wymagających prac ziemnych, celem ustalenia obowiązującego

inwestora zakresu badań archeologicznych”. Na załączniku graficznym oznaczono: „zasięg zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych”

3. Uchwała Nr X/73/2011 Rady Gminy Kleszczewo z dnia 7 września 2011 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Kleszczewo dla wybranych terenów w obrębie geodezyjnym Gowarzewo, w celu określenia zasad lokalizacji urządzeń związanych z wydobyciem i przesyłem gazu ziemnego. § 7 „Ustalenia dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” wprowadzono zapisy o obowiązku prowadzenia badań archeologicznych dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, podczas prac ziemnych, w granicach archeologicznej strefy ochrony konserwatorskiej, oznaczonej na rysunku planu oraz konieczności uzyskania pozwolenia konserwatorskiego na prowadzenie tychże badań, przed wydaniem pozwolenia na budowę.

4. Uchwała Nr XX/142/2012 Rady Gminy Kleszczewo z dnia 27 czerwca 2012 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Kleszczewo obejmującej działki nr 1 oraz 7 w obrębie Gowarzewo oraz Uchwała Nr XXIII/165/2012 Rady Gminy Kleszczewo z dnia 29 października 2012 r. w sprawie uchwaleni zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Kleszczewo obejmującej działki nr 71/1, 71/2 w obrębie Krzyżowniki, Uchwały Nr XX/143/2012 z dnia 27 czerwca 2012 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Kleszczewo obejmującej działki nr 68/3, 68/4, 68/5, 68/6, 68/7, 69/4, 448, 70/3 w obrębie Gowarzewo w § 7 „Ustalenia dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” wprowadzono zapisy o obowiązku prowadzenia badań archeologicznych podczas prac ziemnych, w granicach archeologicznej strefy ochrony konserwatorskiej, oznaczonej na rysunku planu oraz konieczności uzyskania pozwolenia konserwatorskiego na prowadzenie tychże badań, przed wydaniem pozwolenia na budowę.

5. Uchwała Nr XXIII/243/2013 Rada Gminy Kleszczewo z dnia 25 września 2013 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Kleszczewo dla terenu działek o nr ewid. 113/2 i 116/1 położonych w miejscowości Tulce, rozdziale 4 „Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” § 15 wprowadzono zapis o konieczności zabezpieczenia odkrycia obiektu archeologicznego lub innego, co o którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem, oraz powiadomieniu o tym odpowiednich służb ochrony zabytków

6. Uchwała Nr XXXVII/272/2014 Rady Gminy Kleszczewo z dnia 29 stycznia 2014 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Kleszczewo obejmującej działki położone w miejscowości Kleszczewo w § 6 wprowadzono zapis dotyczący zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej dla ochrony

archeologicznego dziedzictwa kulturowego o zastosowaniu przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami., w przypadku odkrycia przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem.

4.5. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z OCHRONY PRZYRODY I RÓWNOWAGI EKOLOGICZNEJ

Gmina Kleszczewo położona jest poza układem obszarów węzłowych i korytarzy ekologicznych systemu obszarów chronionych. Jedyne obszar chroniony to dolina Michałówki, która jest częścią wieloprzestrzennego systemu obszarów chronionych województwa (WSOCH). Intensywna eksploatacja związana z działalnością człowieka doprowadziła do wylesienia tych terenów. Naturalne zespoły roślinne zajmują 6 % obszaru gminy. Przeważa roślinność urządzona, szczególnie XIX w. parki dworskie, pałacowe, starodrzew zachowany w pobliżu kościołów i na cmentarzach.

Na terenie gminy zachowanych jest 8 parków podworskich o założeniach krajobrazowych z zachowanym starodrzewem gł. z lip drobnolistnych i szerokolistnych, kasztanowców, klonów, jesionów i modrzewi oraz gatunki rzadkie dęby szypułkowe, wiązy, białodrzew, klon srebrzysty. Spośród 8 parków 6 jest wpisanych do rejestru zabytków. Są to parki w Gowarzewie, Kleszczewie, Komornikach, Krerowie, Nagradowicach, Tulcach. Pozostałe 2 nie wpisane do rejestru znajdują się w Poklatkach i Śródce.

Na terenie gminy znajdują się 2 pomniki przyrody rosnące w Śródce:

- kasztanowiec zwyczajny o obwodzie (w pierśnicy) 370 cm.- nr 647
- klon o obwodzie 350 cm- . nr 648

Wzdłuż głównych dróg w gminie istnieją fragmenty szpalerów drzew, które ze względów krajobrazowych i przyrodniczych powinny zostać zachowane. Korzystne byłoby również wprowadzenie nasadzeń uzupełniających istniejące już ciągi drzew oraz całkiem nowych przy śródpolnych drogach.

4.6 UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY ZABYTEKÓW ARCHEOLOGICZNYCH

Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu istotne jest określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych ujętych w w gminnej ewidencji, w planach zagospodarowania przestrzennego, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych.

5. CELE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

Opracowanie Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Kleszczewo ma na celu poprawę stanu zachowania lokalnego dziedzictwa kulturowego w oparciu o istniejące instrumenty prawne i działania ochronne

Poniższe cele wynikają z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju i gminy
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminując sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

6. KIERUNKI DZIAŁAŃ DLA REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

6.1.1. Gminna ewidencja zabytków nieruchomości.

- gminna ewidencja zabytków została przyjęta Zarządzeniem nr 35/2015 Wójta Gminy Kleszczewo w dniu 8 czerwca 2015 r.,
- prowadzona jest systematyczna weryfikacja gminnej ewidencji zabytków na podstawie przeglądów w terenie oraz uzupełnianie kart obiektów o uzyskane dane i dokumentację fotograficzną, wprowadzanie zmian dot. rozbiórek, modernizacji, remontów, stosunków własnościowych,
- prowadzone są wyłączenia lub włączenia nowych obiektów w porozumieniu z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,

6.1.2. Gminna ewidencja zabytków archeologicznych.

- gminna ewidencja zabytków archeologicznych została wykonana w 2013 r., w 2015 r. została przekazana do uzgodnienia z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
- prowadzona jest weryfikacja i uzupełnianie istniejącej ewidencji zabytków archeologicznych poprzez: włączanie informacji przekazywanych przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Poznaniu ,

6.1.3 Udostępnianie i promocja zabytków:

- popularyzacja poszczególnych zabytków oraz krajobrazu kulturowego poprzez ich wyeksponowanie - rozwój turystyki kulturowej obejmującej szlaki i ścieżki przyrodniczo-kulturowe,
- rozpowszechnienie informacji na temat obiektów z terenu gminy wpisanych do rejestru zabytków,
- włączenie się do już istniejących oraz tworzenie tematycznych sieci rowerowych, pieszych, konnych, samochodowych szlaków turystycznych, co ma na celu zwiększenie atrakcyjności turystycznej regionu poprzez renowacje i udostępnianie zabytków
- współpraca z właścicielami zabytków dla zapewnienia im należytej opieki, wskazywanie potencjalnych źródeł finansowania,
- ustalenie z właścicielami obiektów zabytkowych zasad udostępniania obiektów w celach turystycznych i edukacyjnych ,
- oznakowanie obiektów, udostępnianych w celach turystycznych, stanowiących własność gminną, prywatną, diecezjalną lub Skarbu Państwa (do 2018 r.),
- opracowanie tablic informacyjnych zawierających podstawowe dane o obiekcie (do 2018 r.),
- oznakowanie miejsc pocmentarnych będących własnością Gminy (do 2018 r.)
- sporządzenie aktualnej dokumentacji i oznakowanie Miejsc Pamięci Narodowej i miejsc upamiętniających wydarzenia historyczne.
- przygotowanie i oznaczenie szlaków turystycznych, rowerowych, pieszych – utworzenie ścieżek turystyczno-edukacyjnych, włączenie materiałów informacyjnych o przeszłości i historii miejscowości zlokalizowanych na terenie gminy oraz o zabytkach, oznakowanie szlaku i najważniejszych obiektów
- powstanie tras rowerowych w oparciu o istniejący model gminnych połączeń drogowych,

6.1.4 Popularyzacja i edukacja

- edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego - włączenie w programy kształcenia szkół prowadzonych przez gminę (szkoły podstawowe i gimnazja) elementów wiedzy na ten

temat, włączenie tematyki ochrony dóbr kultury do zajęć szkolnych – opracowanie z nauczycielami planów zajęć z młodzieżą i dziećmi uwzględniających problemy ochrony dziedzictwa kulturowego, przygotowanie konspektów oraz pomoc merytoryczna w prowadzeniu lekcji dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego, wspieranie inicjatyw zmierzających do upowszechnienia wiedzy na temat regionalnych zabytków i dziedzictwa

- popularyzacja tematyki poprzez publikację materiałów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w prasie lokalnej i na stronie internetowej gminy, włączanie poprzez media środowiska lokalnego do różnorodnych inicjatyw w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, informowanie mediów o sprawach związanych z ochroną zabytków oraz o inicjatywach podejmowanych w tym zakresie, współpraca z lokalną prasą i ukazywanie obiektów po przeprowadzeniu prac konserwatorskich

- upowszechnianie wyników badań naukowych za pośrednictwem multimediiów, wydawnictw naukowych itp.

- tworzenie stron internetowych na temat zabytków i tradycji

- wspieranie działań sprzyjających szerszemu zaangażowaniu się sektora prywatnego w ochronę dziedzictwa kulturowego,

- wspieranie działalności organizacji społecznych, pozarządowych i środowisk zajmujących się ochroną i opieką nad zabytkami

- ustalenie stanu zasobów zabytkowych oraz ich znaczenia dla kultury regionu i kraju – zebraniu informacji o aktualnym stanie zachowania zabytków, w tym obiektów chronionych, inwentaryzacji terenowej obiektów o cechach zabytkowych, waloryzacji zabytków i określeniu ich znaczenia dla dziedzictwa regionu

- wykorzystanie ścieżek turystyczno-edukacyjnych do promocji znajdujących się na nich obiektów zabytkowych

- udostępnienie „Gmnej ewidencji zabytków” na stronie internetowej Urzędu Gminy,

6.1.5 Włączenie zabytków w procesy gospodarcze

- wykorzystanie obiektów zabytkowych do celów min. turystycznych; w procesach gospodarczych należy uwzględnić kształtowanie przestrzeni kulturowej, w celu zwiększenia atrakcyjności przestrzeni należy prowadzić działania zmierzające do odtworzenia historycznych układów i obszarów ważnych dla kultury regionu i wzmocnienia lokalnej konkurencyjności np. rewaloryzacja parku w Kleszczewie stanowiącego własność Gminy oraz przywrócenie mu pierwotnego układu kompozycyjnego celem wyeksponowania wartości krajobrazowej i historycznej,

- wpisanie obiektów i obszarów chronionych w działania gospodarcze gminy podnoszące atrakcyjność jego wizerunku oraz rozwój przedsiębiorczości

- podjęcie działań promocyjnych w celu znalezienia użytkowników dla zdegradowanych obiektów użytkowych w gminie, prowadzenie na oficjalnej stronie internetowej oferty inwestycyjnej, uwzględniającej kompleksowe i wariantowe określenia proponowanych funkcji użytkowych obiektów zabytkowych
- wykorzystanie potencjału kulturowego turystycznego gminy poprzez rozwój działalności agroturystycznej, turystyki aktywnej oraz turystyki pielgrzymkowej związanej z funkcjonującym na terenie gminy sanktuarium maryjnym w Tulcach
 - zaplanowanie polityki promocyjnej
- zwiększenie absorpcji środków finansowych UE i innych grantów

6.1.6. Aktywizacja społeczności lokalnych na rzecz opieki nad zabytkami

w celu poprawy stanu zasobów dziedzictwa kulturowego regionu należy podjąć działania w zakresie stałego podnoszenia świadomości społecznej poprzez zwiększanie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych,

- rozwój tożsamości regionalnej poprzez inwentaryzację zabytków regionu, infrastruktury zapewniającej jego bezpieczeństwo, propagowanie go wśród mieszkańców ,
- zachowanie i wyeksponowanie unikalnych wartości historycznych i artystycznych zabytków o dużym znaczeniu dla społeczności lokalnej,- aktywizacja gospodarcza regionu poprzez podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami,
- przygotowanie kompleksowej i łatwo dostępnej informacji o ofercie turystyczno-kulturowej regionu, w tym bazy danych ofert,- podniesienie świadomości społeczeństwa do wagi ochrony dziedzictwa kulturowego
- dostęp do informacji o zabytkach
- ustanowienie skutecznych zasad interwencyjnych robót zabezpieczających, podejmowanych w przypadku zagrożenia zabytkowej substancji oraz skutecznej egzekucji zwrotu poniesionych kosztów
 - realizacja zasad partnerstwa publiczno-prywatnego w sferze adaptacji zabytków do nowych funkcji,
 - ochrona dawnych cmentarzy jako miejsc pamięci oraz istotnych skupiska zieleni na obszarach wiejskich

6.1.7. Zasady ochrony zabytków archeologicznych

- określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego,

7. OKREŚLENIE SPOSOBU REALIZACJI POSZCZEGÓLNYCH CELÓW GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Władze Gminy Kleszczewo w latach 2016-2019 przewidują :

- zagospodarowanie turystyczne gminy – uatrakcyjnienie oferty turystycznej przez inwestycje-remont i oznaczenie obiektów o charakterze historycznym i przyrodniczym, inwentaryzacja obiektów zabytkowych pomników przyrody, budowa ścieżki rowerowej ,
- gmina planuje współpracę z instytucjami wprowadzającymi dodatkowe oznakowania na drogach gminnych, powiatowych i wojewódzkich w celu ułatwienia dojazdu do obiektów zabytkowych z terenu gminy Kleszczewo,
- odnośnie obiektów nie będących własnością gminy przewiduje się prowadzenie działań pośrednich wynikających z ustawy oraz polityki prowadzonej przez Gminie takich jak :
 - a) określanie i stwarzanie, przy sporządzaniu dokumentów planistycznych, warunków sprzyjających właściwemu wykorzystaniu zabytków oraz zachowaniu ich w dobrym stanie,
 - b) wspieranie poczynań właścicieli obiektów zabytkowych w działaniach związanych z właściwym użytkowaniem i utrzymaniem zabytków, w tym informowanie właścicieli o możliwościach pozyskiwania środków na odnowę zabytków,
- budowa ścieżek turystycznych -planuje się dalszą współpracę z innymi gminami regionu w celu włączenia zabytków z gminy do już istniejących szlaków stanowiących trasy wycieczek krajoznawczych, w celu promocji obiektów i regionu np. Transwielkopolskiej Trasy Rowerowej i Szlaku Romańskiego
- w przypadku obiektów stanowiących własność Gminy:

park w Kleszczewie- od 2009 r. prowadzona jest kompleksowa rewaloryzacja parku z przywróceniem pierwotnego układu kompozycyjnego zgodnie z zaopiniowanym pozytywnie przez WWKZ „Koncepcją rewaloryzacji zabytkowego parku dworskiego w Kleszczewie” Piotra Wilanowskiego. Wykonano nowe oświetlenie, plac zabaw, odmulone zostały stawy parkowe, wyprofilowano oraz umocniono skarpy w sposób naturalny, wykonano układ komunikacyjny o nawierzchni z kruszywa kamiennego.

park w Gowarzewie - prowadzone są bieżące prace porządkowe oraz sanitarne zieleni parkowej,
- w przypadku obiektów nie stanowiących własności Gminy: dofinansowano prace związane z konserwacją drewnianego kościoła p.w. Wszystkich Świętych w Kleszczewie, Ponadto w latach 2010-2013 na terenie Gminy Kleszczewo wykonane zostały prace w następujących obiektach zabytkowych, nie będących w posiadaniu Gminy:
 - kościół p.w. Narodzenie NMP w Tulcach – w 2013 r. przeprowadzono badania archeologiczne oraz architektoniczno-konserwatorskie, związane z planowanym zabezpieczeniem murów

obwodowych kościoła, do którego przystąpiono w 2015 r. W 2012 r. wymieniono pokrycie dachowe na nowe ceramiczne,

- pałac w Tulcach - w 2015 r. przystąpiono do wykonania drenażu wraz z izolacją ściany fundamentowej, wykonania nowego tarasu

Zrealizowane zostały następujące zadania zawarte w „Gminnym programie opieki nad zabytkami dla Gminy Kleszczewo na lata 2010-2013”:

- opracowano elektroniczną mapę turystyczną dostępną na urządzeniach mobilnych z zaznaczonymi obiektami zabytkowymi,

- wydano mapę Gminy Kleszczewo z zaznaczonymi obiektami zabytkowymi na terenie gminy,

8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI OKREŚLONE PRZEZ GMINĘ

Gmina w odniesieniu do obiektów wpisanych do rejestru może korzystać z Ustawy o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 12 stycznia 1991 r) zwalniającej z opodatkowania obiekty użytkowane i remontowane w sposób właściwy, zgodnie ze wskazaniami konserwatorskimi.

Rada Gminy Kleszczewo corocznie w uchwale budżetowej określi wysokość środków przeznaczonych na :

- weryfikację ewidencji, sporządzenie inwentaryzacji, oznakowania obiektów zabytkowych,

- edukację,

- promocje zabytków,

- dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków oraz prace rewitalizacyjne na terenie zabytkowych parków w Kleszczewie i Gowarzewie stanowiącego własność gminy,

- zgodnie z art. 81 art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Rada Gminy Kleszczewo może udzielić dotacji na ochronę i konserwację zabytków znajdujących się na terenie Gminy. Zasady udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,

Koordinację prac związanych z realizacją poszczególnych zadań wynikających z ustaleń „Gminnego Programu opieki nad zabytkami” w ramach organizacyjnych Urzędu Gminy Kleszczewo, powierzono Referatowi Infrastruktury Komunalnej i Inwestycji.

9. MONITORING DZIAŁANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI – FORMA ORGANIZACYJNO-INSTYTUCJONALNA OKREŚLONA PRZEZ GMINĘ.

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Wójt Gminy Kleszczewo jest zobowiązany do sporządzania co 2 lata do stosownego sprawozdania z gminnego programu opieki nad zabytkami, które następnie będzie przedstawiane Radzie Gminy. Po 4 latach program zostanie poddany aktualizacji i ponownie przyjęty przez Radę.

Proces osiągania celów Programu będzie monitorowany przez zespół koordynujący, monitorujący program poprzez analizę i ocenę przebiegu ich realizacji oraz analizę i ocenę stopnia uzyskanych efektów.

10. NIEKTÓRE ZEWNĘTRZNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI OKREŚLONE PRZEZ GMINĘ.

Obowiązująca ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na właścicieli i posiadaczy zabytków obowiązek dbania o ich stan oraz prowadzenie i finansowanie prac budowlanych, konserwatorskich i restauratorskich. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego, prowadzenie i finansowanie wwym. robót jest jej zadaniem własnym. Wsparciem dla zadań z zakresu ochrony zabytków są zewnętrzne źródła dofinansowania, udzielane zgodnie z ww. ustawą:

- Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (www.mkidn.gov.pl) – dotacje przyznawane są na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków, na podstawie wniosków złożonych przez ich właścicieli lub posiadaczy. Dofinansowywane prace muszą być realizowane w ramach zadań mieszczących się w ogłaszanych przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego programach lub priorytetach tych programów, przy czym podstawowe znaczenie dla ochrony zabytków i opieki nad zabytkami posiada program „Dziedzictwo Kulturowe”, dla którego corocznie ogłaszane są aktualne priorytety. Zasady finansowania określone zostały w art. 71-83 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Szczegółowe uregulowania w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytku zawiera Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 6 czerwca 2005 r. (Dz. U. Nr 112, poz. 940),
- Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (<http://poznan.wuoz.gov.pl>) – dotacje przyznawane są na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach

wpisanych do rejestru zabytków na podstawie wniosków złożonych przez właścicieli, posiadaczy lub użytkowników zabytków.

- Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego Departament Kultury w ramach otwartego konkursu ofert na zadania publiczne Województwa Wielkopolskiego w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego – ochrona zabytków i opieka nad zabytkami,
- Starostwo Powiatowe w Poznaniu (www.powiatpoznanski.pl) – co roku przyznaje środki na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu środki na zadania związane z ochroną i kształtowaniem przyrody,

Spis treści:

1. Wstęp.....	1
1.1 Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	1
1.2 Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.	2
2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego.....	3
2.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami....	3
2.1.1 Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013. (2020).....	3
2.1.2 Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014-2017.....	5
2.2 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.....	5
2.2.1 Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020r.	5
2.2.2 Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego..	6
2.2.3 Wielkopolski Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2013-2016.....	8
2.2.4 Strategia Rozwoju Powiatu Poznańskiego na lata 2006-2015	9
2.2.5 Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Poznańskiego na lata 2012-2015.....	11
3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.....	13
3.1. Obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków nieruchomości.....	15
3.2. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków	15
3.3. Zabytki ruchome.....	22
3.4 Stanowiska archeologiczne.....	22
3.4.1 Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.....	22
3.4.2 Wykaz stanowisk o formie krajobrazowej.....	22
3.4.3 Zestawienie liczbowe zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych - uwarunkowania fizjograficzne)	22
4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.....	24
4.1.1 Stan zachowania zabytków nieruchomości.....	24
4.1.2 Stan zachowania zabytków archeologicznych.....	29
4.2. Obszary największego zagrożenia dla zabytków nieruchomości.....	29
4.2.1 Największe zagrożenia dziedzictwa kulturowego.....	29
4.2.2 Istotne zagrożenia zabytków archeologicznych.....	32
4.2.3 Obszary największego zagrożenia stanowisk archeologicznych.....	33
4.3 Uwarunkowania wynikające ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kleszczewo.....	34
4.4 Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego....	37
4.5 Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.....	40

4.6 Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zabytków archeologicznych.....	40
5. Cel gminnego programu opieki nad zabytkami.....	41
6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	41
6.1.1 Gminna ewidencja zabytków nieruchomych.....	41
6.1.2 Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych.....	42
6.1.3 Udostępnianie i promocja zabytków.....	42
6.1.4 Popularyzacja i edukacja.....	42
6.1.5 Włączenie zabytków w procesy gospodarcze.....	43
6.1.6 Aktywizacja społeczności lokalnych na rzecz opieki nad zabytkami.....	44
6.1.8 Zasady ochrony zabytków archeologicznych.....	44
7. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami.....	45
8. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	46
9. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami	47
10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami.....	47